

Bruk av ikke økonomiske tildelingskriterier ved anbud.

En veileder for avfallsbransjen

Rapport nr: 5/2017 Dato: 03.03.2017

**Avfall
Norge**

Rapport Nr. 5/2017

Rapport nr: 5/2017	Dato: 03.03.2017	Revidert:	Rev. dato:
Distribusjon:	ISSN:	ISBN: 82-8035-030-6	
Tittel: Bruk av ikke økonomiske tildelingskriterier ved anbud.			
Oppdragsgiver: Avfall Norge		Kontaktperson: Malin Granlund	
Forfatter(e): Frode Syvertsen Andreas Wahl		Medforfatter(e):	
Oppdragstaker: Mepex		Prosjektleder: Frode Syvertsen	
Emneord: Anskaffelser, tildelingskriterier, kriterier for evalueringer		Subject word:	
Godkjent av Henrik Lystad	Dato 03.03.2017		

Forord

På oppdrag fra Avfall Norge har Mepex utarbeidet en veileder for avfallsbransjen for bruk av ikke økonomiske tildelingskriterier ved anbud. Juridiske problemstillinger er ivaretatt av Andreas Wahl fra avokatfirmaet Bull og Co.

Prosjektet har vært et FoU-prosjekt finansiert gjennom Avfall Norges FoU-midler i tillegg til spleiselagsmidler fra:

- Asker kommune
- Avfall Sør
- Bergen Interkommunale renovasjonsselskap (BIR)
- Energigjenvinningsetaten, Oslo kommune (EGE)
- Reno Norden
- Renovasjon i Grenland (RIG)
- Renovasjonsselskapet for Drammensregionen (RfD)
- Roaf
- Stavanger kommune
- Trondheim kommune
- Trondheim Renholdsverk (Trv)

Styringsgruppen i prosjektet har foruten Malin Granlund fra Avfall Norge bestått av Astrid Ehrlinger fra RfD, Anne Berit Stenseth fra RIG og Sølvi Rønnekleiv Haugedal fra Asker kommune.

Avfall Norge har et nettverk for offentlige anskaffelser med kommunale og private aktører. Bruk av ikke-økonomiske tildelingskriterier er, i tillegg til pris, et stadig viktigere tema i ulike typer konkurranser. Det kan bidra til bedre anskaffelser og være med å utvikle avfallsbransjen med fokus på kvalitet på tjenestene, bedre miljø, arbeidsmiljø og økt samfunnsansvar. Selv om pris vektlegges med 50 % vil det normalt oppnås effektiv priskonkurranse.

Det er utarbeidet veileder som samlet sett skal bidra til økt forståelse for bruk av slike kriterier både sett fra oppdragsgiver og leverandører, og bidra til kunnskap som skal inspirere og gi økt juridisk trygghet for at det gjøres korrekt. Veilederen tar utgangspunkt i erfaringer som er innhentet fra ulike konkurranser og det nye regelverket som ble gjort gjeldende fra 1.1.2017. Videre søker veilederen å se fremover på de utfordringer bransjen står overfor.

Innhold

1. Kort om ny veileder	9
1.1. Bakgrunn og formål	9
1.2. Oppbygging av veileder	9
1.3. Veilederen og regelverket	10
1.4. Gjennomføring av arbeidet	10
1.5. Oppsummering av erfaringer	11
2. Vurdering av handlingsrom for bruk av kriterier	13
2.1. Målsetninger og plan for anskaffelsen	13
2.2. Tjeneste og produktutvikling ved innovative anskaffelser	13
2.3. Markedsundersøkelser og anskaffelsesprosedyrer	14
2.4. Alternative tilbud og løsninger	15
2.5. Incentiver i kontrakten for kontinuerlig forbedring	15
3. Bruk av ikke-økonomiske kriterier	17
3.1. Innledning	17
3.2. Plan for bruk av ikke-økonomiske kriterier	17
3.3. Hvilke kriterier skal benyttes og vektlegges	18
3.4. Modeller for evaluering	19
3.4.1. Pris og kostnadselementer	19
3.4.2. Poengberegning av pris/kostnad og ikke-økonomiske kriterier	19
3.4.3. Verdsetting eller prissetting av kvalitet, miljø, mv	22
3.5. Testing av evalueringsmodell og innbyrdes vektning	22
3.6. Krav til dokumentasjon	24
3.7. Gjennomføring av evaluering	24
3.8. Kontraktsoppfølging og sanksjoner	25
4. Aktuelle ikke-økonomiske kriterier/krav	26
4.1. Generelt	26
4.2. Kvalitet tjenester og produkter	27
4.3. Arbeidsmiljø	28
4.4. Samfunnsansvar	29
4.5. Miljøforhold generelt	30
4.6. Miljøforhold transport	32

4.7.	Miljøforhold energiutnyttelse	35
4.8.	Miljøforhold behandling matavfall	36
4.9.	Miljøforhold ved avsetning av materialer	37
5.	Forslag til standard kriterier for spesifikke kontraktsområder	37
5.1.	Innsamling av avfall	37
5.2.	Transport og behandling av restavfall	39
5.3.	Transport og behandling av matavfall	40
6.	Eksempler på anskaffelser	43
6.1.	Oversikt over eksempler	43
6.2.	Drammensregionen - Innsamling	44
6.3.	Sarpsborg - Renovasjonstjenester	47
6.4.	Gøteborg - Innsamling	49
6.5.	Grenland - Farlig avfall	51
6.6.	Sirkula - Avsetning trevirke	53
6.7.	Renosyd I/S Innsamling	55
6.8.	Trondheim - Innkjøp av oppsamlingsmateriell	57
6.9.	Asker– Innkjøp av poser og sekker	59
6.10.	Oslo kommune – Innsamling og transport	60

1. Kort om ny veileder

1.1. Bakgrunn og formål

Offentlige anskaffelser kan være et effektivt virkemiddel for å fremme innovasjon, kvalitet, miljø, arbeidsmiljø og sosiale forhold ved innkjøp av varer og tjenester innen avfallsbransjen.

Avfall Norge har et eget nettverk for offentlige anskaffelser som blant annet har initiert arbeidet med å utvikle denne veilederen i bruk av ikke-økonomiske kriterier til vanlige anskaffelser for kommuner og interkommunale avfallsselskap.

Veilederen skal bygge på relevante eksempler og en helhetlig analyse av disse. Det er mange ulike erfaringer med å bruke ikke-økonomiske kriterier for ulike typer tjenester og varer i bransjen, både når det gjelder kvalitet, miljø, mv. Prosjektet har hatt som ide at det med utgangspunkt i foreliggende erfaringsgrunnlag skal være mulig å vurdere hva som kan sies å være gode løsninger for bruk av ikke-økonomiske kriterier.

Veilederen er beregnet på kommuner/avfallsselskap, og skal gi økt trygghet for å gjennomføre anbudsprosesser med ikke-økonomiske kriterier. Veilederen skal fungere som en inspirasjonskilde for oppdragsgivere, og kan bidra til noe mer standardisering av hvordan tildelingskriterier kan utformes for ulike konkurranser. Rapporten tar også hensyn til behov som naturlig bør vektlegges ved fremtidige anskaffelser.

Avfall Norge gjennomførte i 2015 en kartlegging av erfaringer med renovasjonsanskaffelser med tilhørende forbedringsforslag¹. Denne rapporten dokumenterer også behovet for å fokusere på bruk av ikke-økonomiske kriterier. Leverandørmarkedet ønsker enkle modeller og forutsigbare og rettferdige vilkår.

Avfall Norge fikk utarbeidet en generell veileder for offentlige anskaffelser innen behandlingstjenester for avfall i 2014. Deler av denne er fremdeles aktuell som kilde²

Hovedmålsettinger

- Dokumentere vellykkede anbudsprosesser med vekt på innovasjon, miljø, kvalitet, helse/arbeidsmiljø, samfunnsansvar, lønns- og arbeidsvilkår
- Veiledning med anbefalinger for bruk av ikke-økonomiske tildelingskriterier for innsamling og behandling av avfall

1.2. Oppbygging av veileder

Veilederen består av følgende deler:

- A. Innledende del – hvordan skape godt handlingsrom
- B. Hvordan få på plass en modell/rammeverk for evaluering
- C. Hvordan få på plass faglig innhold i tildelingskriterier/krav
- D. Eksempelsamling

¹ Bedre Renovasjonsanskaffelser, rapport Avfall Norge mars 2015

² Anskaffelse av behandlingstjenester for avfall, Veileder Avfall Norge, mai 2014

Det legges vekt på bruk av tildelingskriterier, men sett i sammenheng med minstekrav og hvordan kravspesifikasjon og tildelingskriterier må avpasses i forhold til hverandre.

Generelt foretas en hovedinndeling av tildelingskriterier:

- Kvalitet. Det omfatter ulike kvalitetsaspekt ved tjenesten eller produktet som skal anskaffes. Det varierer avhengig av type kontrakt.
- Miljøforhold. Det dekker en rekke parametere som klimagasser, andre utslipp, ressursforbruk, ombruk, materialgjenvinning, energiforbruk, mv.
- Arbeidsmiljø. Det dekker både fysisk arbeidsmiljø og lønns- og arbeidsvilkår, som blant annet kan være sentralt for innsamlingskontrakter, transport og delvis behandling av avfall.
- Samfunnsansvar. Det omfatter bærekraft, sosial innovasjon, kontrollsystemer for verdikjeden, inkluderende arbeidsliv, mv.

1.3. Veilederen og regelverket

Veilederen har ikke som målsetting å gi en oversikt over anskaffelsesreglene i sin helhet. Fokuset for veilederen er hvilke forhold som kan/bør vektlegges og hvordan kriteriene kan utformes. De omfattende reglene innebærer imidlertid at den også vil berøre rettslige problemstillinger.

I den nye anskaffelsesloven og forskriftene er ikke-økonomiske hensyn gitt større plass, og det stilles flere krav som kort beskrives under. Det innebærer i tillegg at handlingsrommet for å vektlegge slike hensyn er klargjort og til dels utvidet.

Også før det nye regelverket trådte i kraft 1.1.2017 forelå en plikt til å vektlegge miljø. Denneplikten er forsterket i § 5 i ny lov om offentlige anskaffelser. Det innebærer at man ved utforming av spesifikasjoner, kvalifikasjonskrav og tildelingskriterier må vurdere hvordan man vil vektlegge miljøforhold. Anskaffelser som ikke direkte eller indirekte innarbeider miljøhensyn vil som utgangspunkt ikke oppfylle regelverkets krav. Loven stiller også krav om at oppdragsgivere skal ta hensyn til livssyklus kostnader. Det siste kravet kan føre til klager og tilsidesettelse av konkurranser om oppdragsgiverne ikke har vurdert dette og i rimelig utstrekning innarbeidet krav i konkurransegrunnlag.

Brudd på regelverket vil i prinsippet kunne føre til at man må avlyse konkurranser. Det er allikevel usikkert hvor langt Kofa og domstolene vil gå i å overprøve oppdragsgivernes skjønn.

Nytt er at man også har en plikt til å ha rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Denne bestemmelsen går ikke så langt som bestemmelsene om miljø, men er konkrete nok til at brudd også her kan tenkes å føre til avlysning. Tilsvarende gjelder for krav til universell utforming.

Anskaffelsesloven presiserer nå at det er tillatt å stille krav til innovasjon, arbeids- og sosiale forhold forutsatt at de har en tilknytning til leveransen, jf. § 5. I forhold til arbeidsforhold er dette ytterligere konkretisert i regler om bruk av lærlinger samt begrensninger i antall ledd/nivåer av underleverandører som er tillatt.

Kravene nevnt over innebærer at det for mange oppdragsgivere vil være hensiktsmessig å utvikle policydokument(er) for hvordan man vil vektlegge og inkorporere krav til miljø, menneskerettigheter, livssyklus kostnader, universell utforming mv.

1.4. Gjennomføring av arbeidet

Prosjektet startet opp i august 2016 og er gjennomført i løpet av høsten 2016. Det har vært 2 møter i styringsgruppen for prosjektet, som har bestått av:

- Anne Berit Steinseth, Renovasjon i Grenland IKS
- Astrid Ehrlinger, Renovasjonsselskapet for Drammensregionen
- Sølvi Haugedal, Asker kommune
- Malin Granlund, Avfall Norge (sekretær)

Advokat Andreas Wahl fra Bull & Co har vært juridisk rådgiver, mens Henning Jørgensen fra Affaldskontoret i Danmark har bidratt med sin erfaring. Det har vært noe dialog med Avfall Sverige og noen svenske kommuner.

1.5. Oppsummering av erfaringer

I første fase i arbeidet med veilederen ble medlemmer av Avfall Norge og leverandører invitert til å rapportere inn gode eksempler på bruk av ikke-økonomiske kriterier. Totalt ble om lag 45 eksempler meldt inn fra Norge, Sverige og Danmark.

Det ble valgt ut ca. 10 eksempler som er studert mer inngående basert på analyse av foreliggende dokumentasjon og gjennomføring av intervju med oppdragsgiver og eventuelt leverandør. I vedlegg fremgår en kort gjennomgang av 9 eksempler som er vurdert mer inngående. Det gir et godt grunnlag for veilederen.

Noen hovedpunkter fra de ulike eksemplene er oppsummering i det følgende og representere noen viktige erkjennelser:

- Det er meget stor variasjon i bruk av ikke-økonomiske kriterier og innbyrdes vektlegging. Eksemplene viser at ikke-økonomiske kriterier vektet fra 0 % til 80 %. Det synes å være en trend at flere tar i bruk ikke-økonomiske kriterier og at pris kun vektlegges rundt 50 %.
- Det har vært relativt mange eksempler på at man kun har brukt minstekrav og unngått bruk av ikke-økonomiske kriterier. Strengt minstekrav vil naturlig nok redusere vektleggingen av ikke-økonomiske kriterier.
- Modellene for poengberegning av både pris og andre kriterier varierer mye, ikke minst hvordan man bruker poengskalaen. Det er generelt behov for å forbedre og klargjøre forutsetningene for modellene og teste de godt ut i forkant. Det er normalt lite beskrevet hvordan modellene fungerer, og evalueringen kan virke ofte noe tilfeldig.
- Vektlegging av ikke-økonomiske kriterier medfører at mange leverandører tenker på innovasjon, og alle strekker seg for å presentere bedre løsninger, selv om det ikke nødvendigvis avgjør hvem som vinner kontrakten.
- Oppdragsgiverne synes fremdeles i liten grad å ha fokus på oppfølging av leverandørens forpliktelser i kontraktperioden. Sanksjonsregimet i kontrakter fremstår ofte også som lite utviklet, slik at effektiv oppfølging av leverandørens forpliktelser blir vanskeligere enn nødvendig.
- Det er i flere konkurranser lagt vekt på bruk av referanser, mens andre bevisst har

unnlatt å bruke det som kriterium. Erfaring viser at skal man bruke referanser, må det gjøres på en forutsigbar og veldokumentert måte.

- Lønns- og arbeidsvilkår er et punkt som inngår som krav i de fleste konkurranser, og det er også nå kontrakter som sikrer at tidligere renovatører skal ha fortrinn i nye kontrakter og ikke miste ansiennitet.
- Det er få oppdragsgivere som så langt har fokus mye på samfunnsansvar og tar inn krav og kriterier knyttet til sosiale og etiske forhold. Det vil være naturlig at flere legger vekt på at leverandører kan dokumentere at man stiller krav til leverandørkjedene og at disse følges opp, både når det gjelder sporbarhet, menneskerettigheter og sosiale forhold.

2. Vurdering av handlingsrom for bruk av kriterier

Forsvarlig bruk av ikke-økonomiske kriterier i offentlige anskaffelser kan være et viktig virkemiddel i strategien for å oppfylle virksomhetens målsetting og bidra til innovasjon.

God planlegging, tilstrekkelig tid og ekspertise er avgjørende elementer for å sikre nødvendig prosesser for en god anskaffelse med bruk av ikke-økonomiske kriterier.

Beskrevne metoder for innovative anskaffelser kan gi gode innspill til hvordan man kan legge opp en anskaffelse.

Generelt kan det anbefales å gjennomføre markedsundersøkelser for å avklare hva markedet kan levere og for å fastsette krav og utforme tildelingskriterier.

Det bør legges til rette for at leverandører kan presentere ulike varianter av besvarelse som kan evalueres som alternative løsningsforslag innenfor kravspesifikasjon.

Oppdragsgiver bør på sin side redusere alternative løsninger som skal gis pris på og evalueres, og være forutsigbar når det gjelder hvordan man skal velge blant alternativer.

Det anbefales å vurdere mulighetene for å kombinere tildelingskriterier med bruk av incentiver til kontinuerlig forbedring i kontrakten.

Økt vektlegging av samfunnsmessige hensyn som miljø, menneskerettigheter, kriminalitet, arbeids- og sosiale forhold er i tråd med nytt regelverk.

2.1. Målsetninger og plan for anskaffelsen

Ved bruk av ikke-økonomiske kriterier er det viktig å klargjøre målsettingene for anskaffelsen. De ikke-økonomiske kriteriene er sentrale virkemidler og vil i stor grad være knyttet til målene for anskaffelsen når det ikke bare er lavest pris. Det kan innledningsvis være nyttig å sette opp en rekke spørsmål vedrørende de tjenester eller varer som skal anskaffes og hvor svarene på disse gir et grunnlag for vektlegging av ulike forhold. Hastverk som resultat av dårlig planlegging kan ofte være en årsak til svake innkjøpsprosesser. God planlegging er nødvendig for at man tar de riktige overordnede valgene knyttet til hvordan konkurransen skal legges opp og at man eventuelt får involvert ekstern ekspertise ved behov. Det krever at man setter av tilstrekkelig tid og har et godt verktøy for kontraktsoppfølging slik at man tidlig kan få varsel om når man skal forberede ny konkurranse.

Får man for liten tid til å gjennomføre anskaffelsen reduseres også handlingsrommet til å gjennomføre en god prosess i forkant av utlysningen. Det gjelder også utforming av ikke-økonomiske kriterier, gjerne etter dialog med markedet.

2.2. Tjeneste og produktutvikling ved innovative anskaffelser

Innovative offentlige anskaffelser er særlig aktuelle der en innkjøper som skal kjøpe et

produkt eller en tjeneste er usikker på hvilke muligheter markedet gir. Hovedtanken er at bred dialog med markedet gjør at innkjøper får kjennskap til hva som er mulig, og utformer funksjonelle kravspesifikasjoner hvor leverandøren får større teknisk frihet. Metodikken beskriver hvordan innkjøper, steg for steg, skal identifisere behov, planlegge og organisere innkjøp, gjennomføre bred dialog med markedet, gjennomføre konkurransen og til slutt implemente og følge opp innkjøpet. Metodikken og programmet presenteres nærmere på www.leverandorutvikling.no.

Leverandørutvikling kan forstås som et samspill mellom det offentlige og leverandører, hvor det offentlige tilrettelegger anskaffelsesprosesser som utfordrer og utvikler leverandørenes innovasjons- og konkurranseevne, slik at de er i stand til å dekke oppdragsgivers fremtidige behov og dermed sikrer en bedre utnyttelse av samfunnets ressurser.

Det kan også vurderes ulike typer former for offentlig–privat samarbeid.

2.3. Markedsundersøkelser og anskaffelsesprosedyrer

Forskrift om offentlige anskaffelse (FOA) åpner for ulike anskaffelsesprosedyrer. Innenfor rammen av regelverket er det viktig at man vurderer hvilken prosedyre som er mest hensiktsmessig for å nå målsettingene for anskaffelsen.

For anskaffelser hvor oppdragsgiver har klart definerte behov og god kunnskap om de aktuelle produkter eller tjenester, og disse lett kan kvalifiseres og kvalifiseres, er behovet for dialog og endringer gjennom anskaffelsesprosessen små. For slike konkurranser vil åpen eller begrenset anbudskonkurranse som regel være mest hensiktsmessig. Kjøp med forhandlinger, konkurransepreget dialog (§ 13-2), plan- og designkonkurranser (kapittel 31) og innovasjonspartnerskap (§ 26-8) er alle prosedyrer som på forskjellig måte åpner for dialog i anskaffelsesprosessen. Konkurransepreget dialog og innovasjonspartnerskap åpner i tillegg for endringer i konkurransegrunnlaget utover det som gjelder øvrige prosedyrer. Disse anskaffelsesprosedyrene er typisk aktuelle der det er usikkerhet knyttet til hva markedet kan tilby, markeder med liten konkurranse, usikkerhet knyttet til evaluering mv.

Usikkerhet kan håndteres på forskjellige måter. Ofte vil undersøkelser i markedet være den beste måten. Regelverket har aldri vært til hinder for å gjøre dette så lenge man respekterer de grunnleggende prinsippene nedfelt i blant annet anskaffelsesloven § 4. I de nye forskriftene er dette nå uttrykt konkret. (se blant annet FOA §§ 8-1 og 8-2 og kap. 12). Det kan generelt anbefales å gjennomføre eventuelle markedsundersøkelser før man starter arbeidet med å utforme dokumenter for anskaffelsen. Regelverket er imidlertid ikke generelt til hinder for å teste ut kravspesifikasjon og konkurransegrunnlag overfor leverandører.

Markedsundersøkelser kan omfatte mye forskjellig, herunder:

- Møter der flere leverandører inviteres (leverandørkonferanser)
- Søk i offentlig tilgjengelige kilder
- Telefoner, møter eller mailkorrespondanse med enkeltleverandører
- Utsendelse av utkast til kravspesifikasjon og konkurransegrunnlag til leverandører.

Kravet til likebehandling innebærer at om noen har fått kunnskap om kravene som vil stilles

må man sørge for å nøytralisere den fordel dette ev. innebærer. Dette kan for eksempel skje ved å sørge for en romslig tilbudsfrist og/eller at man gjennomfører tilbyderkonferanse. Likebehandling tilsier også at man som regel snakker med mer enn én leverandør slik at man ikke favoriserer visse produkter eller leverandører.

Mange oppdragsgivere bruker fellesmøter der flere leverandører er tilstede. Erfaring viser imidlertid at leverandørene er lite villig til å diskutere åpent dersom det skjer i et fora med konkurrenter. Ofte vil det derfor være hensiktsmessig å legge opp til én til én-kommunikasjon.

2.4. Alternative tilbud og løsninger

I en konkurranse med bruk av ikke-økonomiske kriterier vil en leverandør vurdere hvilken løsning som er mest konkurransedyktig. Ofte kan det være vanskelig for leverandøren å avgjøre. I den grad evalueringsmodellene ikke klart angir hvordan poengskala og vektning vil fungere i praksis, bør man vurdere å gi tilbyderne mulighet til å tilby ulike varianter av løsninger som alle oppfyller kravene.

Så lenge konkurransegrunnlaget og kravspesifikasjonen er utformet slik at det er mulig å gi parallelle tilbud med forskjellig innhold, er det ikke noe i veien for dette om ikke annet følger av konkurransegrunnlaget. Uansett bør man alltid fortelle leverandørene om slike tilbud er ønskelig, ev. om man motsatt ikke vil åpne for mer enn ett tilbud.

Om dette kalles alternative tilbud eller ikke er ikke vesentlig så lenge det er klart hvilke minstekrav som skal oppfylles. FOA § 23-4 kan her være litt forvirrende da bestemmelsen synes å forutsette at det er gitt en klar kravspesifikasjon, men der leverandørene kan gi avvikende tilbud så lenge konkurransegrunnlaget har definert hvilke minstekrav slike alternative tilbud må oppfylle. Om oppdragsgiver ikke eksplisitt har meddelt at kun ett tilbud ønskes e.l., må det være tillatt å tilby varianter innenfor rammen av konkurransens minstekrav.

Er det adgang til å avgi flere tilbud, må oppdragsgiver vurdere alle tilbud opp mot kravspesifikasjon og tildelingskriterier i én evaluering der det beste tilbudet kåres på vanlig måte.

Normalt bør oppdragsgiver klargjøre hvilke alternativer man ønsker og hvordan disse vil bli evaluert. Dette øker forutsigbarheten for tilbyderne og vil normalt også redusere arbeidet med evalueringen.

2.5. Incentiver i kontrakten for kontinuerlig forbedring

Kravspesifikasjon, kontrakt og tildelingskriterier definerer hva som skal leveres i kontraktsperioden. Regelverket er imidlertid ikke til hinder for at leveransen innhold og kvalitet kan endre seg gjennom kontraktsperioden så lenge det er tatt høyde for dette i konkurransegrunnlaget. Endring over tid kan oppnås på forskjellige måter:

- Man kan inngå en rammeavtale som åpner for at nye produkter introduseres etter hvert som leverandøren lanserer dem. Utskifting av produkter er utfordrende etter regelverket fordi det som regel fører til at man kjøper produkter eller tjenester som verken var spesifisert eller priset under konkurransen. I markeder som f.eks. datautstyr er det imidlertid umulig å gjøre det på noen annen måte, da produktcyklusene er svært korte.
- Man kan sikre seg opsjoner som man kan avrope i kontraktsperioden.
- Man kan ha mekanismer som stimulerer leverandøren til å forbedre kvaliteten på

tjenestene eller produktene.

- Man utformer tildelingskriteriene slik at man ved evaluering av tilbudene kan ta hensyn til forpliktende forbedringer som tilbydere beskriver i kontraktsperioden

Oppdragsgiver kan utforme kontraktbestemmelser som premierer tiltak som øker kvaliteten på leveransen, enten det er rettidig levering, bedre miljø, bedre kvalitet på avfallsfraksjoner e.l.. Dette kan ikke minst være et supplement til sanksjoner som konvensjonalbøter, og kanskje også i en viss utstrekning erstatte sanksjoner. Belønning vil ofte være en bedre måte å styre kvalitet på, da det oppleves som et gode av både leverandør og oppdragsgiver.

EU-domstolens praksis og de nye forskriftene innebærer at adgangen til å endre inngåtte kontrakter trolig er mer begrenset enn hva om var tilfellet før. Dette gjør at det er blitt viktigere enn tidligere å ta høyde for behov for endringer i konkurransegrunnlaget. Har man ikke gjort dette er mulighetene begrenset, jf. FOA § 11-2 og kapittel 28.

3. Bruk av ikke-økonomiske kriterier

Bruk av ikke-økonomiske kriterier krever god planlegging, uttesting og nøye vurderinger av effekter ved valg av ulike metoder og modeller. Det anbefales at arbeidet nedfelles i en plan og tas inn i generell innkjøpsstrategi.

Valg av hovedkriterier må baseres på virksomhetens målsetninger og behov. Man vil normalt oppnå en effektiv priskonkurranse selv om andre kriterier vektlegges høyt.

Ved bruk av poengberegning av pris og andre kriterier anbefales:

- Definer en entydig formel for poengberegning av pris. Lavest pris/kostnad gir 10 poeng
- Bruk skalaen aktivt fra 1-10 for å skille mellom tilbudene, selv om alle tilbud er akseptable
- Vurder å sette nedre grense for poeng for at tilbud skal vurderes

Ved omregning av miljøforhold og kvalitet til pris anbefales:

- Bruk anerkjente modeller og kilder for beregning av miljøutslipp og for verdsetting av miljø
- Angi hvor mye man maksimalt kan betale for kvalitet

Det anbefales at enhver evalueringsmodell testes ut og justeres ved behov.

I konkurransegrunnlaget må ulike hovedkriterier som pris, kvalitet, miljø, arbeidsmiljø og samfunnsansvar vektlegges innbyrdes. Underkriterier trenger man da ikke vektlegge i konkurransegrunnlaget slik at man ved evaluering kan legge mer vekt på de forhold som faktisk skiller tilbudene.

Det anbefales at man i konkurransegrunnlaget klargjør hvilken dokumentasjon som er nødvendig å rapportere på ved gjennomføring av kontrakten for å dokumentere oppfyllelse av tilbudets besvarelse knyttet til de ikke-økonomiske kriteriene.

Sett av nok tid og ressurser for å gjennomføre selve evalueringen. Minst to personer bør involveres, og alle tilbud må gjennomgås og vurderes nøye.

Kontraktoppfølging må også inkludere de sider ved leveransen som er beskrevet som grunnlag for evaluering av tildelingskriteriene. Oppfølgingspunkter defineres.

3.1. Innledning

I dette hovedkapittel er det lagt vekt på å beskrive god fremgangsmåte for å etablere en helhetlig og gjennomarbeidet metode for bruk av ikke-økonomiske kriterier. Det understrekes at omfanget av prosessen kan tilpasses anskaffelsens størrelse og betydning i forhold til gjeldende mål. Når det gjelder det faglige innholdet i tildelingskriteriene behandles det i eget hovedkapittel.

Det er en forutsetning at man skaper tilstrekkelig forutsigbarhet og at likebehandling ivaretas. Samtidig er det viktig at oppdragsgiver har fleksibilitet til å vektlegge de områdene der det er vesentlige forskjeller mellom tilbudene.

Ut fra eksemplene som er innsamlet i forbindelse med veilederen, virker det ofte å være en del tilfeldigheter som avgjør hvordan man utformer evalueringsmodeller og etablerer et system for å vekte ulike kriterier. Relativt ofte synes man å ende opp med modeller som

kan gi utilsiktede effekter. Fastsettelse av ikke-økonomiske kriterier og gjennomføring av tilhørende evaluering av innsendt dokumentasjon kan kreve mer inngående avfallsfaglig kompetanse og erfaring enn innkjøper besitter.

3.2. Plan for bruk av ikke-økonomiske kriterier

Basert på foreliggende erfaringer, fremstår det som viktig å ha retningslinjer og lage en plan for hvordan man skal bruke ikke-økonomiske kriterier. Retningslinjene kan ta utgangspunkt i en generell innkjøpsstrategi som gir rom for nødvendige tilpasninger i den enkelte konkurranse.

Retningslinjene bør behandle hva som skal til for å skape forutsigbarhet og hvordan vektlegging av ulike forhold kan påvirke utfallet av konkurransen. Ofte kan høye minstekrav være mer prisdrivende enn å åpne for mer handlingsrom for leverandør ved bruk av ikke-økonomiske tildelingskriterier. Grad av modenhet i de ulike markedet og i oppdragsgivers organisasjon bør være en del av vurderingen. Følgende retningslinjer kan være et utgangspunkt for å lage en plan:

- Angi hvilke hovedkriterier som skal benyttes, men uten at man låser prosentsatser og detaljer i utforming for tidlig.
- Foreta en drøfting av balansen mellom kvalifikasjonskriterier, tildelingskriterier, absolutte minstekrav og kontraktsbestemmelser.
- Avklar prinsipiell modell for evaluering av pris og andre kriterier.
- Beskriv plan for uttesting av modellen på eksempler og ev. vurdering av følsomhet for resultatene når man endrer vektlegging av kriterier.
- Klargjør forhold rundt dokumentasjonskrav og retningslinjer for å validere informasjonen.
- Lag en plan for organisering av evalueringsprosessen med tilhørende faglige ressurser.
- Fremlegg komplett forslag til en modell for nødvendig intern forankring.

Det er også viktig at man utformer konkurransegrunnlaget og gjennomfører evaluering på en slik måte at man belønner innhold og ikke form i tilbudet. Ikke så rent sjelden ser man konkurranser der oppdragsgiver belønner en "god fremstilling". Selv om fremstillingen i tilbudet nødvendigvis ofte vil ha betydning, er det viktig at man forsøker å unngå at leverandører urettmessig gis poeng for fine presentasjoner og evne til å skrive gode tilbud, uten at dette reflekterer bedre egenskaper ved leveransen.

3.3. Hvilke kriterier skal benyttes og vektlegges

Det kan tidlig være nødvendig å orientere seg i forhold til mulig vektlegging av de ulike parametere i forhold til hverandre. Det bygger på strategidokumenter internt, ekstern markedsanalyse og generelt erfaringsgrunnlag fra andre konkurranser. Tabell 1 angir noen alternative utgangspunkt. I konkurransene bør man generelt bestemme seg for en vektning og ikke angi intervaller.

Tabell 1 Eksempler på angivelse av hovedvektning

	Eksempel 1	Eksempel 2	Eksempel 3	Eksempel 4
	Hovedsakelig	Pris og	Pris og miljø	Kvalitet og

	pris	kvalitet		miljø
Pris/kostnad	70-85 %	40-70 %	40-70 %	20-40 %
Kvalitet	10-15 %	20-40 %	10-15 %	15-30 %
Miljøforhold	10-15 %	10-15 %	20-40 %	15-30 %
Arbeidsmiljø	0	0	0	10-15 %
Samfunnsansvar, mv	0	0	0	10-15 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %

Dersom man ønsker å bruke en modell med verdsetting av miljø og kvalitet, kan tabell 1 være et mindre hensiktsmessig utgangspunkt. Erfaring viser at ved bruk av ikke-økonomiske kriterier så vil det nødvendigvis ikke redusere fokuset på å få frem de prisgunstige løsningene. Pris vil fremdeles vektlegges, selv om det kan utgjøre under 50 %. Her er det også viktig å være oppmerksom på faren for at man bare bruker en del av skalaen ved evaluering av ikke-økonomiske kriterier. Dette kan føre til at slike kriterier i praksis får mindre betydning enn tenkt

Bruk av ikke-økonomiske tildelingskriterier må sees i sammenheng med hverandre og balanseres i forhold til aktuelle minstekrav til tjenesteytelsen eller til leverandøren.

Dersom man ønsker å gi et større handlingsrom for innovasjon og nye løsninger til leverandørmarkedet, er det avgjørende at man i hovedsak har en funksjonsbeskrivelse fremfor detaljert krav.

Videre kan man premiere de beste løsningene med å bruke ikke-økonomiske kriterier. Det kan man ikke oppnå med å stille minstekrav. Det vil alltid være rom for å strekke seg etter de beste løsninger når man bruker tildelingskriterier.

Regelverket er ikke til hinder for at man legger inn forskjellige underkriterier. Det er imidlertid viktig at det er en sammenheng mellom underkriteriene og overordnet tildelingskriterium.

3.4. Modeller for evaluering

3.4.1. Pris og kostnadselementer

Det er anledning til å inkludere i evalueringen andre kostnadselementer enn anbudsprisen knyttet til den aktuelle tjenesten. Det kan f.eks. være:

- Kostnader til omlasting og transport når man skal kjøpe en behandlingstjeneste
- Kostnader til behandling av avfall i ledd i verdikjeden som ikke omfattes av kontrakten men der leveransen påvirker senere ledd
- Kostnader knyttet til oppdragsgivers administrasjon av kontrakten og leveransen

Det skal ikke være urimelige forutsetninger som legges til grunn, og det må være elementer som har tilknytning til leveransen eller påvirkes av leveransens innhold.

Kravet til forutsigbarhet i anskaffelsesloven § 4 innebærer at man normalt må presisere om

kostnader som ikke er vederlag skal vektlegges. I tillegg må man vurdere om det er nødvendig eller ønskelig å gi veiledning for hvordan slike kostnader beregnes. Det kan spesielt være i situasjoner hvor leverandør også står overfor flere valg og selv må vurdere de løsninger som kan gi best totaløkonomi.

Det er tillatt å vurdere livsløpskostnader, og det nye regelverket oppfordrer til dette.

Livsløpskostnader står i alle fall delvis i motsetning til anskaffelseskostnad, og vil typisk omfatte betraktninger rundt levetid, vedlikeholdskostnader mv.

Også andre kostnader som ikke oppdragsgiver betaler selv kan imidlertid vektlegges så lenge de har sammenheng med leveransen. Et eksempel kan være samfunnsmessige kostnader ved å resirkulere varer mv. Derimot vil det ligge utenfor det som er lovlig om man vektlegger leverandørens økonomiske bidrag til gode formål. Det må også gjelde om bidraget f.eks. gjøres avhengig av volumet oppdragsgiver kjøper.

3.4.2. Poengberegning av pris/kostnad og ikke-økonomiske kriterier

Den mest vanlige modellen brukt innen avfallsbransjen i Norge innebærer både at pris/kostnad regnes over til en poengskala, og at de øvrige kriteriene bruker en tilsvarende poengskala. Basert på innbyrdes vektning av de ulike kriterier kan man ut fra score for hvert delkriterium foreta en matematisk beregning av hvilket tilbud som er det økonomiske mest fordelaktige.

Det er overraskende store variasjoner i hvordan modellene er bygget opp og brukes i praksis. Det gjelder både hvordan man etablerer poengskala for pris og hvordan man bruker skalaen for de skjønsmessige vurderinger.

Det anbefales at man presist angir hvordan man skal gjennomføre en matematisk beregning av poengscore ut fra opplysninger angitt i tilbudsskjema når det er aktuelt. Det skal fastsettes poeng ut fra en objektiv skjønsmessig det avgjørende at man kan godt dokumentere hvordan vurderingene er foretatt. Følgende elementer kan være en del av en mulig standard som tas i bruk av den enkelte oppdragsgiver i ulike anskaffelser:

- Bruk en skala for poengscore fra 1-10 for hvert delkriterium.
- Angi at laveste pris/kostnad får maksimalt oppnåelig poeng som er 10. Prispoeng for de øvrige baseres på forholdsmessig modell beskrevet under.
- For de øvrige kriterier fastsettes poeng ved å bruke skalaen aktivt. Det kan vurderes å sette en nedre grense for poengsum for ett eller flere kriterier for at tilbudet skal bli vurdert, eksempelvis 4 poeng.
- Dersom det for et kriterium er minstekrav som skal oppfylles, bør de som kun oppfyller disse få lave poeng, mens andre som gir merfordeler får høyere poeng.

Det har vært en praksis i mange konkurranser at man ikke bruker poengskalaen aktivt for å skille mellom ikke-økonomiske kriterier. Det kan være fordi man vurderer et tilbud som oppfyller minstekravene som å være et godt tilbud. Effekten av dette er at man ikke godt nok premierer tilbud som gir fordeler utover det som er minstekrav og at pris vektlegges forholdsvismessig for høyt.

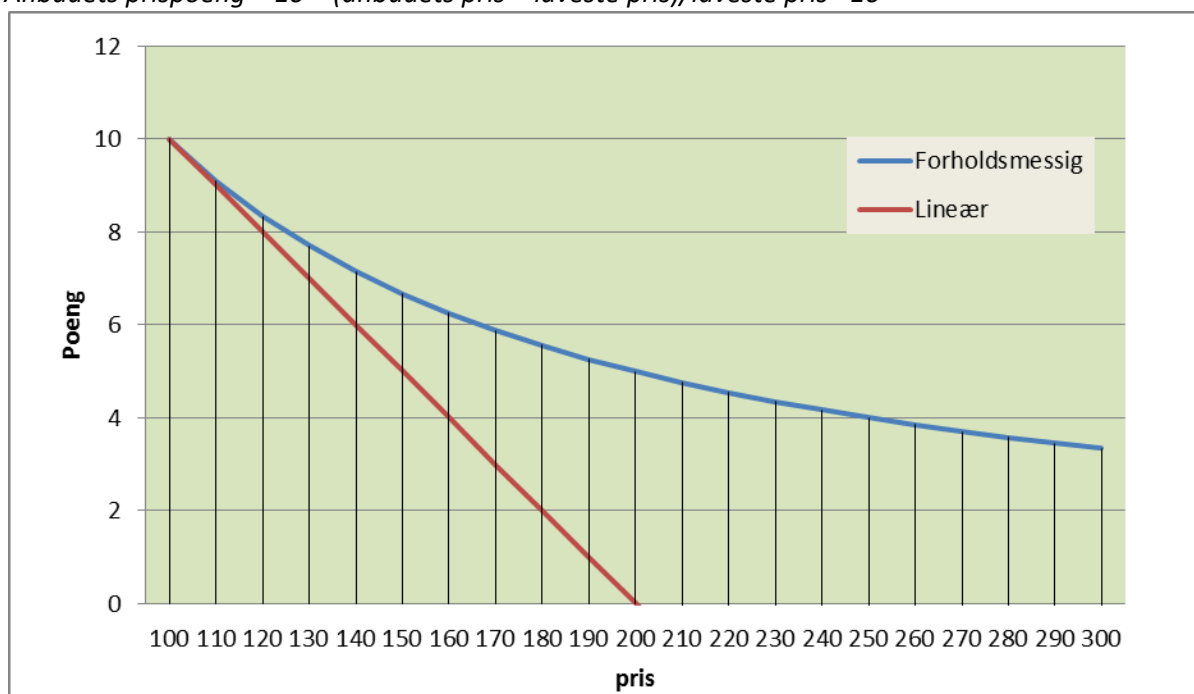
Det er viktig at man klart definerer formelen for hvordan pris/kostnad skal vurderes i forhold til den med lavest pris. Det er flere formler som brukes i dag og som gir ganske forskjellig resultat. Figur 1 viser hvordan to ulike formler som normalt brukes kan gi forskjellig resultat og således avgjøre konkurransen. Maksopoeng for pris er 10. Generelt kan forholdsvismessig modell være en modell som kan anbefales.

Forholdsmessig modell:

$\text{Anbudets prispoeng} = \text{Laveste pris}/\text{anbudets pris} * 10$

Lineær modell:

$\text{Anbudets prispoeng} = 10 - (\text{anbudets pris} - \text{laveste pris})/\text{laveste pris} * 10$

Figur 1 Fremstilling av to ulike formler for beregning av prispoeng som ofte benyttes

I Sverige har det vært rettet en del kritikk mot modeller som poengsetter pris, da utfallet av konkurransen kan påvirkes av tilbud som ikke vinner frem, men gir en lav pris. Utgangspunktet må her være at det kun er tilbud som ikke avvises som evalueres. Dette innebærer at det er den laveste prisen/kostnaden blant ikke avviste tilbud som gis maksimalt antall poeng.

Ved å velge forholdsmessig modell vil effekten av prisforskjeller avta desto større prisforskjellen er. For den lineære modellen er utfordringen at tilbud med mer enn dobbelt så høy pris/kost som laveste som utgangspunkt vil få negative poeng, noe som vil innebærer at skalaen utvides. Det er viktig at oppdragsgiver redegjør for hvordan disse svakhetene blir håndtert. Typisk bør man vurdere:

- Hva som skjer med tilbud som er mer enn dobbelt så dyre som laveste pris ved lineær modell, f.eks. vil de ikke bli antatt
- Angivelse av hvilken modell man vil bruke

Kofa har i sak 2014/95 kommet til at dersom modellen gir store avvik i forhold til faktiske prisforskjeller, kan dette være i strid med regelverket. Det er uklart om slike feil kan unngås ved at man presist angir hvordan poengberegning skjer. Sett fra et økonomisk ståsted bør man uansett unngå at forskjellen i poeng avviker mye fra den faktiske prisforskjell.

Til slutt bemerkes det at fra Kofa- og rettspraksis er det eksempler på at evaluering er blitt underkjent fordi poenggivningingen fremstod som uegnet til å identifisere det økonomiske mest fordelaktige tilbudet. Dette kan for eksempel være tilfellet dersom man vektlegger

forhold som ikke har tilknytning til leveransen eller at forhold gis en vekt som fremstår som grovt urimelig. Oppdragsgiver bør derfor, uansett om man bruker denne modellen, alltid se hen til hva poenggivning for ikke-økonomiske kriterier tilsvarer i verdi. Når dette er sagt, har oppdragsgiver adskillig handlingsrom gjennom sitt innkjøpsfaglige skjønn som bare i begrenset grad overprøves av Kofa og domstolene.

3.4.3. Verdsetting eller prissetting av kvalitet, miljø, mv

Metoder med prissetting av kvalitet, miljø, mv. har i begrenset grad har vært benyttet i Norge. Det er en metode som har vært brukt en del i Sverige, og fremgår som en av modellene i en rapport fra Avfall Sverige³. Denne type metoder angir en økonomisk verdi på kvalitet eller miljøparametere for evalueringen av tilbudene. Det kan medføre økt forutsigbarhet ved en slik direkte prissetting av såkalte ikke-økonomiske kriterier.

I modellene brukt i Sverige kan man enten regne om fordeler/ulempes til absolutte pengebeløp, eller man kan regne det ut som en prosentandel av anbudsprisen.

Omregningen kan baseres på at man først gir poeng og deretter regner ut hva det medfører i kroner, ut fra maks pengebeløp ved maks mulige poeng.

I Norge foreligger det en viss erfaring med å regne om tallfestede miljøeffekter til et pengebeløp ved å verdsette miljøutslipp i såkalte miljøkalkulatorer. Det bygger på enkle beregningsmodeller for kvantifisering av miljøeffekter og tilhørende verdsetting av disse i kroner per utslippsenhet. Verdsetting av miljøparametere er vanlig for gjennomføring av samfunnsøkonomiske beregninger.

Fordelen med verdsettingsmetoder er at man faktisk dokumenterer hva som er det økonomisk mest fordelaktig tilbudet med en økonomisk modell hvor man har satt en pris på kvalitet, miljø, mv. Dermed kan hele evalueringen baseres på å summere faktiske priser med de "beregnete" prisene satt på miljø og kvalitet i evalueringen. Spesielt i Sverige har det vært en utvikling for å bestrebe økt forutsigbarhet. Modellen er beskrevet i rapport fra Avfall Sverige.⁴

En slik modell tar på alvor målet om å finne den økonomisk mest fordelaktige løsning ved å sette en pris på hvor mye man kan betale for bedre kvalitet og miljø.

3.5. Testing av evalueringsmodell og innbyrdes vektning

Det anbefales at enhver evalueringsmodell testes ut med eksempler som fremstår som reelle og som kan vise hvordan modellen virker. Det bør normal skje før utlysning, men dersom evalueringsmodellen ikke er definert i detalj, kan dette også være hensiktsmessig etter mottak av tilbud for å verifisere at poenggivningen er forutsigbar og ikke urimelig.

I praksis viser bruk av ikke-økonomiske kriterier at mange ikke bruker hele skalaen fra f.eks. 1 til 10, men kanskje fra 6 til 9. Testing vil ofte kunne bidra til å identifisere mulige svakheter ved gjennomføringen av evalueringen. Omregning av et kvalitetspoeng til pris vil også som regel vise om evalueringen fremstår som forholdsmessig.

Det kan testes ut hvordan variasjoner i vektningen kan gi utslag for resultatet. Dersom man bruker en poengmodell, kan man etablere en sammenheng mellom hvordan vektning av ikke-økonomiske kriterier kan utjevne en prisforskjell. På den måten kan man skape en

³ Rapport U2009:21 Utvärderingsmodeller vid upphandling, Avfall Sverige

⁴ Rapport U2009:21 Utvärderingsmodeller vid upphandling

forståelse av hvordan man bruker en poengskala kan reflektere en forskjell i pris. Basert på testingen er det aktuelt å ta endelig stilling til hvordan man i konkurransen legger opp vektingsmodell.

Det følger av anskaffelsesforskrift § 8-11 at tildelingskriteriene under EØS-terskelverdiene skal angis i prioritert rekkefølge, mens § 18-1 som hovedregel krever at kriteriene skal angis med relativ vekt. Det vil si at tildelingskriterier som f.eks. pris, kvalitet, miljø skal angis med relativ vekt.

Hvert tildelingskriterium kan imidlertid ha underkriterier. Av praksis følger det at det ikke er et generelt krav om vekting av underkriterier, og oftest vektet ikke disse. Det er heller ikke slik at man er forpliktet til å vekte underkriteriene likt om vekting ikke er angitt i konkurransegrunnlaget.

Oppdragsgiver må likevel, i den enkelte anskaffelse, vurdere om manglende vekting av underkriteriene er i strid med grunnleggende krav til forutsigbarhet etter FOA § 5. Dette vil særlig kunne være tilfellet der man har underkriterier som har liten direkte sammenheng med hverandre. På den ene side vil det ikke være nødvendig dersom kriteriet er kvalitet og underkriteriene er funksjonalitet, holdbarhet og design. Her vil vurderingen typisk være en samlet vurdering. Om man derimot under kvalitet tar med miljø, vil den direkte sammenheng mellom dette og f.eks. funksjon og holdbarhet være såpass fjern at det er nødvendig å vekte. Typisk vil det kunne foreligge plikt til å vektlegge underkriterier når underkriteriene er så forskjellige at det fremstår som tvungent å plassere dem under samme hovedkriterium.

Tildelingskriteriene må slik de konkret er utformet gi tilbyder tilstrekkelig veiledning slik at tilbyder vet hva som er viktig for oppdragsgiver og kan inngi tilbud deretter. Ut fra konkurransegrunnlaget må leverandørene vite hva de skal legge vekt på i tilbudet. Kravet til forutsigbarhet strekker seg imidlertid ikke så langt at det skal være absolutt forutsigbart hvordan oppdragsgiver vil evaluere tilbudet opp mot tildelingskriteriene. Man trenger ikke angi en uttømmende liste over forhold man vil legge vekt på, så lenge de forhold som vektlegges faller inn under ordlyden og er forutsigbar for profesjonelle aktører innen vedkommende leveranseområde.

Oppdragsgiver må avveie kravet til forutsigbare tildelingskriterier opp mot behovet for noe skjønnsfrihet i evalueringen. Dersom man gir lite veiledning til leverandørene om hva som er viktig for oppdragsgiver, vil man kunne få klager basert på at tildelingen var lite forutsigbar. Dersom oppdragsgiver på den andre siden går langt i å definere hvordan poeng vil bli gitt, binder oppdragsgiver skjønnnet og kan risikere at man ikke kan legge vekt på forhold som i ettertid fremstår som relevante.

Det er en mulighet å angi vektingen i intervall slik at man beholder en viss mulighet til å fastsette vektingen ved evaluering. Leverandør kan oppfatte det som negativt at oppdragsgiver skal ha en slik frihet. Det er vanskelig å gi en generell anbefaling på dette punkt, men det fremstår som viktigere å foreta evalueringen med aktiv bruk av poengskalaen for å skille de beste tilbudene fra de som er gode tilbud, men som mangler. Normalt vil det være ønskelig at hele evalueringsmodellen er klar før anbudsåpning, men det kan være forhold som tilsier at man kan foreta en vurdering av hvordan man vektlegger ulike underkriterier når man gjennomfører evalueringen. Usikkerhet om tilbudenes innhold, hva leverandørene kan tilby mv. er usikkerhetsmomenter som kan gjøre at det er viktig å kunne se tilbudene før detaljene fastsettes. Samtidig representerer dette en viss usikkerhet mht. hvordan evalueringen skal gjennomføres, som kan vanskeliggjøre utformingen av

tilbudene. Det er derfor også for oppdragsgiver viktig at usikkerheten er minst mulig. Det er først i selve evalueringen at man ser på hvilke områder de ulike tilbudene skiller seg fra hverandre. Dersom man har etablert et system med eksempelvis 10 underkriterier, men opplever at det kun er på 3-4 kriterier det er reelle forskjeller mellom leverandørene, kan det være grunnlag for å argumentere for at disse vekttes høyere, så lenge man holder seg innenfor angitt vektning av hovedkriterier. Alternativt er at pris i større grad blir avgjørende. Desto flere delkriterier man bruker, jo mindre vil hvert av dem slå ut i evalueringen. Dette behøver ikke være uheldig, men oppdragsgiver må vurdere hvordan slike forhold påvirker hvordan forskjellige kriterier slår ut ved evalueringen. Det er uansett ikke anledning til å evaluere etter forhold som ikke dekkes av de kriterier som er definert i konkurransegrunnlaget.

3.6. **Krav til dokumentasjon**

Generelt har en leverandør ansvar for å kunne levere de ytelser som er beskrevet i tilbudet og som ligger til grunn for evaluering. Det kan imidlertid være ønskelig at leverandør sannsynliggjør dette gjennom relevant dokumentasjon. Det kan igjen skape noen dilemmaer, spesielt om ytelsen eller dokumentasjonen ikke fremstår som troverdig. Dersom det ikke fremlegges etterspurt dokumentasjon, må man vurdere om manglende dokumentasjon er avvisningsgrunn. Etter de nye forskriftene er det tilstrekkelig at man ved tilbudsinnleggelse leverer en egenerklæring. Oppdragsgiver kan imidlertid når som helst kreve underliggende dokumentasjon, og slik dokumentasjon må leveres av valgte tilbyder før kontrakt tildeles.

Når det gjelder hvilke krav som må være oppfylt, skal oppdragsgiver klargjøre dette i konkurransegrunnlaget. Vurderingen kan imidlertid være skjønnsmessig, noe den ofte vil være i praksis.

Når leverandør er avhengig av andre leverandører for å utføre tjenesten eller levere varen er det aktuelt å fremlegge en bekreftelse på at man kan oppfylle de aktuelle deler av kontrakten til de avtalte ytelser. Det bør spesifiseres når man skal vedlegge bekreftelser fra underleverandører. Etter regelverket er dette nødvendig dersom tilbyder vil at oppdragsgiver skal legge vekt på underleverandørens kvalifikasjoner, evne til å levere kvalitet mv.

Dokumentasjonen som man fremlegger er i stor grad historiske tall og ikke nødvendigvis det som vil være aktuelt. Det bør kunne åpnes for å dokumentere ev. planlagte forbedringer. Slike forbedringer må være forpliktende for leverandøren om man skal legge vekt på det ved evalueringen.

Den dokumentasjon som fremlegges som grunnlag for å underbygge besvarelsen skal også være en del av kontrakten. Det vil være en fordel om man i konkurransen også klart definerer hva man skal rapportere på i forhold til forpliktelsene som ligger i besvarelsen i forhold til evaluering av tildelingskriterier. Det betyr at dokumentasjonen skal være mulig å kontrollere i kontraktsfasen.

Generelt bør dokumentasjonen være egnet til enten å definere innholdet av leveransen eller sannsynliggjøre at leverandøren kan oppfylle. Ofte bes leverandørene om å bekrefte uttrykkelig at alle krav er oppfylt, at man aksepterer den enkelte kontraktsbestemmelse mv. Dette vil ikke være juridisk bindende, og øker neppe sannsynligheten for at leverandøren faktisk vil levere i henhold til avtalen. Samtidig medfører mange slike krav om "tomme"

bekreftelser at leverandører overser, glemmer å svare ja e.l. med den følge at man må vurdere om tilbudet skal avvises. Man bør derfor være forsiktig med å innta slike "tomme" krav.

3.7. Gjennomføring av evaluering

Gjennomføring av evaluering i forhold til tildelingskriterier bør legge vekt på:

- Å ha tid til nødvendig prosess med flere personer i teamet
- Å fordele oppgavene ut fra kompetanse
- At skjønsmessige vurderinger foretas av minst to personer uavhengig av hverandre. Ved uenighet bør flere involveres
- Å analysere relevant dokumentasjon nøye
- Å vurdere ev. justeringer i vektning av delkriterier og ev. bruk av skalaen
- Felles gjennomgang og drøfting

3.8. Kontraktsoppfølging og sanksjoner

Det er viktig at kontrakten inneholder mekanismer for oppfølging av leveransens innhold, herunder både minstekrav og krav som følger av tilbudet og som har vært vektlagt under tildelingskriteriene.

Ved bruk av ikke-økonomiske kriterier er det viktig å ha bestemmelser i kontrakten som klart definerer ansvaret for at det som er beskrevet faktisk skal oppfylles. I tillegg bør oppdragsgiver utforme rutiner for å følge opp kravene for å sikre at leverandøren faktisk leverer det som er lovet i tilbudet. Det kan være punkter som kun fremgår av tilbudet og ikke i øvrige kontraktdokumenter.

Det er derfor viktig med en systematisk gjennomgang av krav og kriterier fra utlysning av tilbud og etter tildeling for å kartlegge aktuelle oppfølgingspunkter, samt etablere et system for oppfølging av disse. Kontraktmekanismer knyttet til mangler ved leveranse, bonus mv. må etableres før utlysning. Det er videre svært viktig at man vurderer hvilke dokumenter som skal være en del av kontrakten, samt sørge for at dokumentene har en struktur som gir klarhet mht. hva som gjelder. Ikke minst er det viktig å unngå at man regulerer samme forhold flere steder i konkurransegrunnlag og kontraktsdokumentene. Erfaringsmessig fører dette til intern motstrid og uklarhet.

Kontrakten må beskrive hvordan man vil følge opp kravene til leveransen, herunder både rapporteringskrav, nivåer og kvaliteter samt sanksjonering/belønning brudd eller overoppfyllelse. Det er mulig å lage kategorier av type avvik som gir grunnlag for bot som dermed kan dekke mange ulike forhold ved kontrakten. Videre kan det angis hva som gir grunnlag for å heve kontrakten og hvordan tvister skal løses.

Sanksjoner bør normalt være diskresjonære, dvs. at oppdragsgiver må beslutte å gjøre dem gjeldende. Det bør normalt være varslingskrav slik at leverandøren får et varsel før sanksjoner ilegges. Det er flere grunner til dette. Kontrakten bør for det første reflektere at det er samarbeide mellom to parter, og kommunikasjon bør legges til rette for at samarbeidet blir mest mulig harmonisk. Videre bør man uansett alltid vurdere hvor lang man vil gå i å sanksjonere avvik. Mindre og eller sjeldne avvik vil det ofte ikke være ønskelig å sanksjonere av hensyn til et godt samarbeidsklima, samtidig som det ofte vil kunne være urimelig å sanksjonere "hendelige uhell". Sist, men ikke minst, vil leverandørene normalt gi lavere pris på kontrakter der leverandøren først får sjansen til å

rette manglene, enn i regimer der sanksjonene påløper automatisk.

4. Aktuelle ikke-økonomiske kriterier/krav

4.1. Generelt

Det er i dette kapittel presentert aktuelle ikke-økonomiske kriterier som kan benyttes for å oppnå målsetninger knyttet til kvalitet, miljø. mv. Basert på foreliggende erfaringer finnes mange eksempler på at bevisst bruk av ikke-økonomiske kriterier har gitt gode løsninger med en riktig balanse mellom pris og ikke-økonomiske sider ved leveransen.

Det er generelt nødvendig å prioritere tydelig hva som er viktig, og samtidig unngå å ta med kriterier som er av marginal betydning eller dekkes godt opp av minstekrav, eller forhold der man ikke kan forvente vesentlige forskjeller. Dersom man inkluderer for mange ikke-økonomiske kriterier, vil betydningen av hvert kriterium reduseres forholdsmessig. Det er hensiktsmessig å dele tildelingskriteriene inn i noen hovedtyper:

Hovedkriterier	Kort beskrivelse
Kvalitet i utførelse av tjeneste/produkt	For de fleste innkjøpere er kvalitet viktig. Kriterier definerer kvalitetsparametere som går utover minstekravene i kravspesifikasjonen. Behov må vurderes spesifikt for hver type konkurranse ut fra egne mål. Kvalitet bør vektlegges når man vet at det kan være store forskjeller i markedet, men hvor det er vanskelig å definere et rett nivå på kvalitet gjennom å stille minstekrav. Bør også brukes når man ser behov for nye løsninger som kan kreve innovasjon.
Miljøforhold	Selskaper og etater innen avfallssektoren har som regel definert miljømål. Dette omfatter å redusere utslipp og forurensning i ytre miljø som også ofte har en helsemessig side. Klimaeffekter er ofte en viktig del her, men også energiforbruk, ressursforbruk og utslipp av ulike miljøskadelige stoffer relevant. Det vil som regel være aktuelt å regulere dette med minimumskrav, men normalt vil det være ønskelig å supplere med skjønnsmessige kriterier for å kunne belønne overoppfyllelse utover minstekrav. Videre vil bruk av ikke-økonomiske kriterier være hensiktsmessig når det er risiko for at for strenge minstekrav reduserer konkurransen. Det skjer mye utvikling og innovasjon på miljøområdet, hvilket betyr at de forskjellige leverandørene kan ha forskjellige styrker. Dette tilsier at det er ønskelig å vektlegge slike forhold utover minstekravene. Oppstilling av tildelingskriterier vil også kunne bidra til utvikling av mer miljøvennlige løsninger.
Arbeidsmiljø	Arbeidsmiljø er i stor grad regulert i lovverk, men innenfor innsamling og behandling av avfall er det arbeidsmiljømessige utfordringer. Det gjelder både fysiske belastninger knyttet til

	arbeidsoperasjoner, trafikksikkerhet og eksponering for biologiske og kjemiske stoffer som kan ha negative helsemessige effekter. Leverandører som har gode systemer og kan dokumentere resultater fra å arbeide systematisk for å redusere risikoelementer bør alltid vurderes belønnet gjennom oppstilling av tildelingskriterier.
Andre sosiale forhold og samfunnsansvar	Ved kjøp av varer og tjenester i avfallsbransjen er det ofte relevant å stille en del minstekrav til leverandørene og deres underleverandører vedrørende lønns- og arbeidsvilkår, samfunnsansvar og mulighet for innsyn og faktisk utføre kontroller. Det kan være knyttet til sporbarhet av avfall og dokumentasjon av sosiale forhold ved behandling av avfall i andre land. Leverandørens systemer på dette område kan også være aktuelt å vektlegge ved bruk av tildelingskriterier, fremfor å stille absolutte minstekrav.

Innovasjon er åpenbart viktig for utviklingen av tjenestene og kvaliteten på disse mv. Det er imidlertid ikke gitt at innovasjonsevne bør belønnes i seg selv da dette kan være vanskelig å vurdere for oppdragsgiver. Et poeng her er at innovasjon kan utøves på mange områder fra utforming av utstyr, organisering av utførelsen av tjenester, kvalitet på tjenestene, HMS osv. Trolig vil det som regel være mer hensiktsmessig å belønne resultatet av innovasjon, dvs. bedre kvalitet, bedre miljø, høyere effektivitet mv.

I det følgende drøftes kriterier hvor alle typer anskaffelser generelt og deretter spesifikt for noen hovedgrupper av anskaffelser.

4.2. Kvalitet tjenester og produkter

Kravspesifikasjonen i et konkurransegrunnlag vil som regel inneholde relevante krav til tjenesten eller produktet, samt funksjonsbeskrivelse av behovet som skal dekkes.

Relevant tildelingskriterium	Beskrivelse
Løsningsforslag/oppdrags-forståelse og ev. plan for gjennomføring	Oppdragsforståelse brukes ofte som et kriterium for kvalitet, men kan være vanskelig å evaluere. Det bør derfor minst konkretiseres i underpunkter for at den skal være mulig å evaluere på en god måte. Det er avgjørende med kriterier for hva man vil vektlegge. En god plan for gjennomføring fra leverandør kan i praksis dekke mye av øvrige kriterier som gjelder kvalitet. Planen kan tas inn som en del av kontrakten og således bli forpliktende. Her kan også elementer av innovasjon inngå.
Organisering, erfaring og kompetanse	Det vil normalt være et kvalifikasjonskrav at man har nødvendig kompetanse, men brukes også som tildelingskriterium. Det vil som regel bli en skjønsmessig

	<p>vurdering. Man må imidlertid være bevisst i forhold til regelverkets begrensninger mht. vektlegging av samme forhold i både kvalifikasjons- og tildelingsfasen.</p>
Kapasitet og reserveløsninger	<p>Generelt skal kontraktene sikre at leverandør har tilstrekkelig kapasitet. Det kan likevel være forskjeller i hvordan leverandørene presenterer sin kapasitet og dermed sikkerhet for at det ikke blir opphold eller manglende leveranse. Kapasitet kan angis i form av antall enheter, mannskap, mengde per dag, lagervolum/areal, mv., og er således en parameter som kan angis med tallverdi og evalueres matematisk. Målet er samtidig å ha rett kapasitet, og ikke nødvendigvis overkapasitet.</p>
Leveringstid/responstid, garantitider	<p>Oppdragsgiver kan vektlegge ulike leveringstider, responstider og ev. garantitider ved evaluering av tilbud. Det er viktig at de oppgitte responstider og garantiene er sammenlignbare.</p>
Referanser	<p>Referanser er ikke et egnet selvstendig tildelingskriterium. Referanser kan derimot belyse leverandørens evne til å levere kvalitet, levere på tid osv. Referanser er m.a.o. dokumentasjon og sannsynliggjøring av at oppdragsgiver kan forvente visse egenskapet og nivåer på leveransen.</p> <p>Dersom man ber om referanser bør man beskrive hva slags referanser som skal gis, hvilke forhold/kriterier de skal belyse, på hvilken måte og hvordan oppdragsgiver vil følge dem opp.</p> <p>Om referansenes vurderinger ikke er skriftlige, må de dokumenteres gjennom referat e.l. Bruk av egen erfaring eller innhenting av uttalelser fra andre enn dem tilbyder selv oppgir er tillatt, men må fremgå av konkurransegrunnlaget. Egen erfaring må også innhentes på en nøytral og objektiv måte slik at det er uavhengig av selve evalueringen av tilbudene.</p>
Utstyrets/anleggets funksjonalitet og fleksibilitet (også for tjenestekontrakter)	<p>Det stilles normalt krav til funksjonalitet i kontrakten, men funksjonalitet utover minstekravene som gir bedre kvalitet på produkt eller tjeneste kan vektlegges, samt fleksibilitet til å sikre oppfyllelse av kontraktens vilkår.</p>
Design, estetikk, universell utforming	<p>Design og estetisk utforming er også et forhold som angir kvalitet på et produkt. Det er ulike erfaringer med bruk av slike kriterier og vil være skjønnsmessig: De bør konkretiseres mest mulig og vurderes av flere personer uavhengig av hverandre ut fra et definert oppsett. Det kan ofte være krav til universell utforming, men det kan</p>

vektlegges forhold som går utover eventuelle minstekrav.

4.3. Arbeidsmiljø

Arbeidsmiljø er i stor grad regulert i lovverk, men innenfor innsamling og behandling av avfall er det arbeidsmiljømessige utfordringer. Det gjelder både fysiske belastninger knyttet til arbeidsoperasjoner og trafikkikkerhet, og eksponering for biologiske og kjemiske stoffer som kan ha negative helsemessige effekter. Leverandører som har gode systemer og kan dokumentere resultater fra systematisk HMS-arbeid kan belønnes i anbudskonkurranser. Videre har også oppdragsgiver ansvar for å følge opp renovasjonsforskrifter som også kan ivareta arbeidsmiljø, spesielt knyttet til standplasser ved henting, utforming av utstyr, mv. Krav om å følge gjeldende tariffavtaler vil normalt være et minstekrav som hvor man fremlegger egenerklæringer og hvor det kan gjennomføres revisjoner. Videre kan det være utfordringer knyttet til reguleringer av arbeidstid, bruk av overtid og ev. godtgjørelse for ekstra arbeid utover normal arbeidsdag. Åpenhet knyttet til slike spørsmål vil variere. Det er en generell utfordring blant renovatører å beholde lønn gjennom opparbeidet erfaring og ansiennitet ved et leverandørskifte. Det har vært påpekt fra flere at slike leverandørskifter ikke kan betraktes som virksomhetsoverdragelse. Noen oppdragsgivere stiller nå krav om at ansatte i selskap som mister kontrakt skal ha fortrinn ved ansettelser i selskap som får ny kontrakt og som vilkår at ansiennitet opprettholdes.

Relevant tildelingskriterium	Beskrivelse
Iso-sertifisert for arbeidsmiljø	Det kan være hensiktsmessig å gi ekstra poeng til virksomheter som er ISO-sertifisert etter 45001 eller tidligere OHSAS 18001.
Konkrete tiltak for å redusere belastninger og sykefravær	Virksomheter som kan dokumentere at man gjennomfører tiltak og program for å redusere risiko for arbeidsmiljøskader og jobber aktivt for god trivsel og mindre sykefravær. Kan ev. dokumenteres gjennom resultater fra interne arbeidsmiljøundersøkelser.
Spesielle tiltak overfor sjåfører/biler	Både for renovatører og sjåfører som frakter avfall over lengre avstander er det mulig å tilrettelegge for et godt arbeidsmiljø. Førermiljø i renovasjonsbiler, støy og lav innstigning er også forhold som kan vektlegges. Det er ofte underleverandører som leverer transporttjenester, og fungerende systemer for å følge opp arbeidsmiljø på dette ledd bør kunne vektlegges.
Spesielle tiltak på behandlingsanlegg	Dersom kontraktens gjenstand omfatter behandlingsanlegg vil det også her være mulig å etterspørre ev. dokumentasjon på tiltak som er utover lovkravene for å forebygge helseskader og redusere risikoen.

4.4. Samfunnsansvar

Det skal i følge FOA også legges økende vekt på samfunnsansvar for offentlige anskaffelser når det kan knyttes til kontraktens gjenstand. Det blir mer praksis for offentlig virksomhet. Det foretas både innkjøp av varer som er produsert under ulike vilkår og det selges avfall som råvarer som kan ha en verdikjede nedstrøms hvor det kan være gode grunner til å sikre sporbarhet og kontroll med aktørene.

Det kan være aktuelt å stille kvalifikasjonskrav til sosialt ansvar og kontraktskrav knyttet etiske sider, gjerne ut fra standarder fra Difi.⁵ Ofte kan det være vel så aktuelt å bruke det som tildelingskriterium i en fase hvor det er store forskjeller i markedet på hvor langt man har kommet. Da kan leverandørene i større grad redegjøre for de systemer de har iverksatt.

Relevant tildelingskriterium	Beskrivelse
Sertifiseringer for samfunnsansvar	Det finnes ulike internasjonale sertifiseringsordninger for samfunnsansvar som kan vektlegges i forbindelse med et generelt tildelingskriterium om samfunnsansvar. ISO 26001, CRS Performance Ladder, SA 8000 mv.
Bærekraftstrategi	Bedrifter som har utviklet en egen strategi for bærekraft og sosial innovasjon som bygger på anerkjente prinsipper i FNs global compact, FN sine 17 bærekraftsmål, o.l. kan vektlegges i konkurranser.
System for sporbarhet og kontroll i verdikjeden	Avfall blir i stor grad utnyttet som ressurs og det er økende fokus på systemer for å sikre god kontroll med verdikjeden slik at avfallet sikres forsvarlig behandling. Videre foretas en del innkjøp av varer fra land med risiko for brudd på normale sosiale krav.
Krav til underleverandører og revisjoner hos underleverandører	Virksomheter som faktisk gjennomfører kontroller og revisjoner av sine underleverandører i henhold til aktuelle standarder eller ut fra eget system. Viser man aktiv handling for å unngå korrupsjon, brudd på arbeidsvilkår, menneskerettigheter, mv., bør det kunne vektlegges.
Inkluderende arbeidsliv og lærlinger kontrakter	Det kan være relevant å kunne vektlegge gjennomførte tiltak for bidra til attføring av arbeidskraft til arbeidslivet, samt at man tilbyr lærlingkontrakter utover det som kan være pålagt.

Krav knyttet til samfunnsansvar må gjennomtenkes. Ikke minst må man vurdere hvem som

⁵

<https://www.anskaffelser.no/prosess/samfunnsansvar/sosialt-ansvar/introduksjon-sosialt-ansvar-steg-steg/1-avklare-behov-og>

oppfattes av regler om f.eks. etterlevelse og kontroll. Noen forhold man må være oppmerksom på:

- Kontroll av krav i alle ledd i leverandørkjeden er umulig å gjennomføre.
- Det kan være et poeng at man har fokus på de største underleverandørene, da det er disse tilbydere og oppdragsgiver har størst påvirkningskraft overfor.
- Det kan være en fordel at leverandørene skal beskrive sine tiltak i stedet for å kreve spesifikke tiltak og rutiner.

4.5. Miljøforhold generelt

Miljøaspektene ved offentlige anskaffelser innen avfallsbransjen kan være mange. Påfølgende tabell gir en generell oversikt over ulike aspekter og hvilke miljøforhold som er mest relevant å inkludere i anskaffelsene. I kapittel 4.6-4.9 blir en del av de ulike aspektene utdypet nærmere.

Relevant tildelingskriterium	Beskrivelse
Utslipp fra transport	<p>Stor andel av alle anskaffelser innen avfallssektoren inkluderer elementer av transport. Det er meget relevant å inkludere kriterier som tar hensyn til at ulike leverandører kan tilby ulike løsninger. Utslippene kan deles i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lokale forurensningsforhold (Euro-klasse) • klimagassutslipp (drivstoff) • støy <p>Det vil som regel være aktuelt å sette noen minstekrav og i tillegg åpne for bruk av tildelingskriterier. Transport er vurdert nærmere i kap 4.6. Generelt kan det understrekes at ensidig fokus på klimautslipp ofte undervurderer miljøutfordringene med transport. Andre parametere bør også inngå.</p>
Utslipp fra avfallsbehandling	<p>Ved behandling av avfall oppstår det som regel utslipp. Mye av utslippene er regulert gjennom strenge tillatelser og i stor grad knyttet til avfallets sammensetning. Det vurderes ofte å være mindre viktig å bruke utslipp fra anleggene som kriterium.</p> <p>Unntaket er når man har kunnskap om at det er om vesentlige forskjeller i leverandørmarkedet slik at det kan være relevant å inkludere utslipp i tildelingskriteriene. Eksempelvis vil «CO₂-fangst» ved forbrenningsanlegg eller ved biogassanlegg være teknologiske nyvinninger som bør vurderes vektlagt.</p> <p>Utslipp av metan eller lystgass fra biologiske prosesser eller oppgraderingsanlegg er miljømessig viktige forhold, men vanskelig å måle. Her kan systemer for å overvåke, dokumentere og redusere risiko være et forhold som ivaretas i kvalitetssystemer og som kan dokumenteres i en redegjørelse.</p> <p>Tidligere var det avgifter på utslipp fra forbrenningsanlegg, og</p>

	erfaringene fra den perioden var at det var veldig små forskjeller mellom anleggene. Det kan være en mulighet å premiere anlegg med effektiv røkgassrensing for reduksjon av nitrogenoksider.
Besparelser ved gjenvinning av energi og materialer	<p>Ved energiutnyttelse av avfall og materialgjenvinning vil avfallsråvare erstatte annen energiproduksjon eller forbruk av andre råvarer som i stor grad er jomfruelige. Besparelse av energi og råvarer kan regnes ut fra:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● netto produksjon og salg av energi ● netto redusert forbruk av råvarer og energi ● beregnet klimagevinst ved substitusjon av råvarer og energi ● andre miljøgevinster ved gjenvinning <p>Det vil som regel være en vesentlig klimabesparelse ved at avfallsråvarer erstatter andre råvarer eller at avfallsenergi erstatter andre typer energi. Det er imidlertid store forskjeller på hvordan det kan beregnes.</p>
Innhold av fornybare råvarer eller resirkulerte råvarer	<p>I avfallsbransjen er innkjøp av plastbeholdere og sekker og poser i plast en vanlig produktanskaffelse. Det pågår en utvikling i retning av økt andel fornybare råvarer og resirkulerte råvarer. Denne utviklingen må vurderes i forhold til kvaliteten på produktene. Det er nå mulig å stille krav til bruk av fornybare råvarer, men det er ofte begrenset dokumentasjon knyttet til miljøgevinst og om råvarene fortrenger matproduksjon eller regnskog. Bruk av resirkulerte råvarer bør vektlegges når det er forsvarlig, samt mulighet for retur av eksempelvis beholdere til resirkulering.</p>
Miljøsertifisering	<p>Vektlegging av sertifisering av virksomheter eller produkter, samt ev. miljømerking kan være aktuelt i ulike anskaffelser.</p> <p>Kan i andre situasjoner være minstekrav, sammen med krav om å være med i produsentansvarsordninger</p>
Miljø- og klimaplan for oppdraget	<p>Ved å stille krav om at tilbudet skal inneholde en miljøplan, kan det gi leverandørene mulighet til selv å utforme relevante tiltak for å redusere miljøbelastningene og hvordan man skal arbeide systematisk for å redusere risiko for utslipp, mv.</p> <p>Det kan inkludere andre parametere enn det som tas inn i andre punkter og stimulere til innovasjon. På sikt kan leverandørene gjennomføre egne LCA-analyser for sine løsninger, men det vil kreve at man har sammenlignbare metoder og rammevilkår.</p>

4.6. Miljøforhold transport

Euro-klasse

Det vil normalt være aktuelt å sette minstekrav til Euro-klasse for kjøretøy som skal brukes i kontraktsarbeidet. Ved å stille krav om høyeste Euro-klasse vil det ofte medføre innkjøp av nye biler. De gamle bilene vil da gå i andre deler av markedet eller selges ut av landet. Krav bidrar til fornyelse av bilparken, men også at utslipp fra de eldre bilene flyttes til andre markeder.

Det kan legges til grunn at brukstiden på bilene under norske forhold kan være rundt 10 år. Det betyr at man ved 7 års kontrakter, som er normalt for renovasjon, uansett vil ha behov for nyinvesteringer, fremfor å starte opp med 7 år gamle biler i nye kontrakter.

For langtransport hvor man baserer seg på tilfeldig returtransport kan det være mer krevende for en leverandør å garantere en spesifikk Euro-klasse, noe som kan gi lavere grad av returtransport og trolig høyere pris. Dersom man åpner for å kunne ha noe mer frihet til å velge Euro-klasse kan det ivaretas i tildelingskriteriene. Det kan ev. kombineres med en forpliktende tidsplan for endringer i kontraktsperioden. Det er da behov for å ha et grunnlag for å vurdere forskjellen mellom Euro-klassene.

Det er generelt krevende å dokumentere utnyttelse av returtransport i et dynamisk marked, og det er et noe vanskelig kriterium å benytte. Det samme kan gjelde lastutnyttelse hvor ulike leverandører kan legge inn ulike forutsetninger uten at det vil være en forskjell i praksis.

Tabell 2 angir grenseverdier for utslippsnivåer for store lastekjøretøy, og det er spesielt for nitrogenoksider hvor høyere Euro-klasse gir lavere utslipp, men også for uforbrente hydrokarboner og partikler.

Tabell 2 Grenseverdier for Euro-klasser (g/kWh)

Euro-klasse		CO	Nox	HC	Partikler
Euro IV	2005-08	1,50	3,5	0,46	0,02
Euro V	2008-12	1,50	2	0,46	0,02
Euro VI	2013-	1,50	0,4	0,13	0,01

Tabell 3 viser et eksempel på beregning av miljøkostnaden angitt i kr per liter drivstoff knyttet til grenseverdiene for Euro-klasse. Det er basert på verdsetting av de aktuelle parametere som vist i Tabell 4. Her er karbondioksid ved diesel inkludert, men som er uavhengig av Euro-klasse. Gjennom verdsetting kan effekten av ulike miljøparametere summeres og gi et samlet uttrykk for miljøbelastning.

Tabell 3 Miljøkostnader av utslipp (kr/liter drivstoff)

Euro-klasse	CO	Nox	HC	Partikler	CO2
Euro IV	0,004	4,390	0,035	0,221	1,025
Euro V	0,004	2,508	0,035	0,221	1,025

Euro VI	0,004	0,502	0,010	0,110	1,025
---------	-------	-------	-------	-------	-------

Tabell 4 Verdsetting av miljøutslipp (kr/kilo)

Miljøparameter	Verdi	Enhet
CO ₂	0,414	kr/kg
CO	0,1	kr/kg
NO _x	50	kr/kg
Partikler (PM10)	440	kr/kg
HC	3	kr/kg

Grunnlaget for slik verdsetting kan naturlig endres over tid og sted. Det er ikke krav om at man skal bruke vitenskapelig kilder, men det er avgjørende at verdsettingen ikke er urimelig. I bystrøk vil verdsettingen av de negative utslippene være høyere.

En relevant diskusjon er knyttet til at det er en dieselavgift i Norge som betales ved kjøp av drivstoff. Det betyr at det reflekteres i den bedriftsøkonomiske kostnaden. Det kan være urimelig at den da tas inn beregning av miljøkostnad.

Støy

Støybelastning fra transportarbeid og herunder avfallstransporter representerer en uønsket miljøbelastning. Tiltak for å redusere støyulempene ved innsamling av avfall kan derfor være en parameter som vektlegges høyt i byområder hvor mange blir berørt. Ved innsamling av avfall kan støy forebygges ved valg av type aggregat, tiltak for å redusere støy ved tømmeprosedyre, type kjøretøy, rutine for hvor man kjører tidlig om morgenen, mv.

Ved transport av avfall over lange avstander er også støy en parameter som kan vektlegges. Det er da naturlig å knytte støy til avstanden og ev. type bebyggelse.

Verdsetting av støybelastning er også mulig basert på ulike kilder. 1 kr/km er en verdi som har vært benyttet, noe som kan tilsvare 0,43 kr/liter drivstoff ved tungtransport.

Type drivstoff

Det blir mer og mer vanlig å bruke drivstoff basert på fornybare kilder. Gjennom offentlige anskaffelser kan man klart påvirke denne utviklingen. Det kan også her være aktuelt å stille minstekrav til type drivstoff, avhengig av hva som er tilgjengelig i leverandørmarkedet for kjøretøy på den ene siden og sikker tilgang på drivstoff på den annen side. Flexibilitet vil også være aktuelt å inkludere i vurderingene.

Det er en utfordring at man som innkjøper ofte vanskelig kan vurdere effekten av å stille absolutte krav i forhold til de merkostnader det kan gi. Det kan derfor være en fordel om leverandørene selv i større grad kan velge kjøretøy og drivstoff som er kostnadseffektiv og sikker, men som også gir en god miljøgevinst. Det kan være at en del leverandører er reserverte i forhold til å prøve nye løsninger.

Det har vært en utvikling i retning av at kommuner og avfallsselskap skal bidra til å utvikle markedet for biogass og samtidig kunne underbygge verdikjeden for kildesortering av matavfall

som gir drivstoff til innsamling av avfall. Det kan være grunnlag for å sikre lik tilgang til gassen, slik at det ikke blir et konkurranseelement. Oppdragsgivere bør ikke etablere egne forsyningskjeder, men forsøke å få tradisjonelle leverandører til å levere etterspurt drivstoff. Dette vil gi ytterligere gevinster ved at det også blir tilgjengelig for andre aktører og brukere.

Opprinnelsesgaranti for å sikre 100 % biogass kan vurderes i forhold til leveranser som baseres på et marked der naturgass tilsettes for å sikre jevn leveranse.

I Tabell 5 angis eksempler på hvordan man kan angi en klimabesparelse i % av sammenlignbart forbruk av diesel. Den ene bygger på en svensk kilde baser på markedet i Sverige, mens den andre er vurdert mer under norske forhold. De to kildene gir tilnærmet samme resultat, unntatt for HVO diesel. Det understrekes at det er usikkerhet til slike beregninger, spesielt ut fra hvilke råvarer som benyttes.

Alternativt kan man bruke en direkte rangering av ulike typer drivstoff i satt opp som en pyramide, som kan følge samme rekkefølge.

Tabell 5 Klimabesparelse ved bruk av drivstoff med andel fornybare råvarer

Produkt	Norske forhold	Svensk modell SÅ klimat-calc ⁶
Diesel med 7 % bio	5	
Rex diesel	40	
Biodiesel 100 %	50	45-55
Biogass/naturgass	50	59
HVO diesel	65	86-88
Biogass	70	72
Elektrisitet	90	97

Drivstoff forbruk og total belastning

Når avstanden for transportoppdraget er kjent kan drivstoff forbruket beregnet ut fra standard verdier. Det gjelder normalt for transport fra en omlasting til et avfallsanlegg. For å gjøre ulike løsninger sammenlignbare bør man se på alle transportetapper frem til endelig behandling, ikke bare første del av transporten.

Det er et spørsmål om hvordan man ev. tar hensyn til mulig returlast. Det vil være en sterk økonomisk drivkraft i transportmarkedet for å oppnå en optimal utnyttelse av transport. Det kan i noen tilfeller være vesentlige forskjeller i muligheter for returlast avhengig av hvilken retning avfallet kjøres. I de fleste tilfeller vil mulighetene for returtransport være relativt likt mellom ulike alternativer. Det er en parameter som er krevende å dokumentere i etterkant også. Det anbefales derfor generelt at man kun beregner transportbelastning når langtransporten har avfall i lasten og ikke tar inn returtransport.

For innsamling av avfall er ikke avstanden kjent og vil være avhengig av optimal

⁶ <http://www.akeri.se/miljo/sa-klimat-calc>

ruteplanlegging, mv. Videre vil forbruket av drivstoff også være avhengig av både kjøretøyet og om sjåføren kjører for å holde forbruket lavt. Det kan være mulig å gjøre estimater på totalt drivstoff forbruk som også kan være grunnlag for å sette opp en prognose for klimautslipp. Det kan baseres på erfaringsverdier og ev. målsetninger om forbedringer.

Total belastning fra transport fremkommer ved å summere effekten av flere parametere. Det er gjennom verdsetting av de ulike transportelementene man kan oppnå et felles sammenligningsgrunnlag. Alternativt må man etablere et vektingsforhold, eksempelvis mellom Euro-klasse, type drivstoff og støy. Tabellene over viser at forskjellen mellom Euro-klasse 5 og 6 isolert sett kan ha større betydning enn valg av fornybart drivstoff. På den annen side så er dreining til fornybare drivstoff en annen type tiltak som gir en mer langsiktig effekt.

4.7. Miljøforhold energiutnyttelse

Behandling av restavfall og blandet returtrevirke er typiske eksempler på tjenester som mange kommuner kjøper i markedet. Energiinnholdet i avfallet er stor og systemer for utnyttelse av produsert energi er en viktig miljøparameter. Det kan både måles på mengde energi som produseres og utnyttes, samt hvilken energiform som produseres og hva det erstatter av annen energi.

Det er to vanlige metoder å angi energiutnyttelsen på i Norge:

- A. solgt energi/produsert energi (brukes av norske myndigheter i konsesjoner, mv)
- B. R1 formel som benyttes innen EU.

Alle norske forbrenningsanlegg beregner energiutnyttelsen etter begge formler. Det er viktig å vite at de to metodene kan gi relativt forskjellig svar og det er grunn til å vurdere hvilken metode som er mest relevant under norske forhold.

Det er en svakhet ved metode A at den ikke tar hensyn til variasjoner i virkningsgrad i ovn/røkgasssystem og ikke inkluderer internt forbruk av støttebrensel og el. Det er relativt små forskjeller på virkningsgraden på de ulike ovnene, selv om system for røkgassrensing og temperatur på røkgassen i pipa har betydning. Det kan alternativt be om dokumentasjon av forbruk av ekstern energi slik at det kan hensyntas. Anlegg som har varmepumper kan vurderes som en separat installasjon som ikke tas inn i vurderingene.

Dersom R1 formelen benyttes som en parameter i anbud vil det normalt medføre at man prioriterer el-produksjon fremfor annen energiutnyttelse. Andel av energi til el multipliseres med 2,6 i formelen. Det er derfor en teoretisk formel som ikke uttrykker en faktisk mengde energi. Under norske forhold kan være større miljøgevinster å levere damp til industri eller fjernvarme, enn å produsere el. Det er eksempler på oppdragsgivere som stiller minstekrav til energiutnyttelse ut fra R1 formel, noe som kan utelukke anlegg som er blant de med høyest andel energiutnyttelse i Norge. Her bør man være varsom slik at man unngår uønskede effekter. I R1 formels skal brennverdi også angis og anleggene kan bruke forskjellig brennverdi, men i praksis så vil det avfallet som inngår i kontrakten har en brennverdi som er uavhengig av anlegg.

Klimaeffektene av energiutnyttelse av avfall er knyttet til:

- utslipp av CO₂ fra forbrenningsprosessen
- utnyttet energi som erstatter annen energibærer og tilhørende klimautslipp fra produksjon at den energikilde som erstattes

Utslippene fra forbrenningsprosessen består både av CO₂ med opprinnelse fra fossilt organisk materiale i avfallet (plast, tekstil, gummi, mv) og fra fornybart organisk materiale (matavfall, planterester, papir, bomull, mv). Generelt så er utslippet kun knyttet til avfallets sammensetning, forutsatt en fullstendig forbrenning. Ulike anlegg skal derfor ikke gi ulike utslipp, noe som tilsier at det ikke er nødvendig å inkludere i konkurransen.

Når det gjennomføres tiltak for CO₂ fangst og lagring vil det endre på denne situasjonen og det vil være behov for å vektlegge miljøeffekten av et slikt tiltak.

Ved bruk av avfallsenergi kan det være vanskelig å angi hva denne energien faktisk erstatter. Det gjelder både om man leverer termisk energi i form av fjernvarme, prosessdamp eller leverer elektrisk energi. Det er flere måter å beregne dette på. Klimaregnskap som angir historiske utslipp er en måte å gjøre det på, mens det kan være like relevant å vurdere hva som er marginal energibærer i de ulike energisystemene i tiden fremover. Samlet sett kan det være vanskelig å beregne klimagevinsten på en entydig måte. En måte som kan brukes er å rangere ulike former for hva energien brukes til og lage en enkel skala basert på følgende prioritert rekkefølge:

- energi til sementproduksjon
- energi levert som damp til industri
- energi levert som varme til eksterne kunder
- energi levert som elektrisitet

Det vil være begrensninger i hvordan man kan knytte energiproduksjonen til det avfallet som leveres, da de fleste anlegg har flere leverandører av avfall som blandes og forbrennes sammen.

4.8. Miljøforhold behandling matavfall

Det er en stor andel av kommuner med kildesortering av matavfall som ikke har egne behandlingsanlegg og som anskaffer tjenesten gjennom åpne anbudskonkurranser. De fleste stiller nå krav om at det skal behandles i anaerobe anlegg med produksjon av biogass og gjødselprodukt.

Det er stor variasjon i ressursutnyttelse og klimagevinst ved behandling av matavfall og tilhørende utnyttelse og det er en rekke aktuelle parametere som angir miljøforholdene. De viktigste er knyttet til:

- mengde biogass produsert og utnyttelse av biogass
- type biogjødsel og utnyttelse av næringsstoffer

Det finnes ikke omforente metoder for å beregne klimagevinster i de aktuelle verdikjeder for matavfall og biogass. Østfold og Vestfold fylkeskommune har fått utviklet en modell som er benyttet for beregning av klimaeffekter. FoU-prosjektet BioValueChain har oppdatert modellberegningene og kan være et aktuelt verktøy for slike beregninger for anbud.

Følgende elementer kan inngå i en miljømessig vurdering:

- Tap av organisk materiale i forbehandling
- Dokumentert effekt av sambehandling med andre typer råvarer
- Energiforbruk og biogassproduksjon
- Type anvendelse av biogass
- Gjødselproduksjon, fast/flytende (TS)
- Disponering av gjødsel og metode for lagring og spredning gjødsel for å unngå utslipp av klimagasser (metan, lystgass)
- Dokumentasjon av oppgradering for å unngå utslipp av metan
- Anvendelse av gjødsel (landbruk og andre bruksområder)

4.9. Miljøforhold ved avsetning av materialer

Mange materialer kan ha en positiv verdi og er således ikke underlagt regelverk for offentlige anskaffelser. Det er like fullt relevant å stille miljøkrav og vektlegge ressursutnyttelse av de nye råvarene.

I en del anskaffelser kan avsetning av materialer være en del av en større kontrakt for innsamling og behandling av avfall. Det er ofte relevant å ha kunnskap om hvordan man skal vektlegge ulike miljøforhold i forhold til hverandre.

I forhold til klimaregnskap så har avsetning av materialene stor betydning for samlet klimaregnskap for hele verdikjeden. Ofte er utslipp fra transportarbeidet kanskje bare 10 % av gevinsten som kan oppnås ved materialgjenvinning når råvarene erstatter jomfruelige råvarer.

Det foreligger ulike LCA-analyser som dokumenterer klimaeffekter i verdikjedene for de ulike materialene som plast, papir, metall, glass, tekstiler, mv. Det er en rekke forutsetninger knyttet til hver analyse som gjør de de både kan bli utdatert og ikke relevante for ulike situasjoner. Videre har det i en del analyse vært begrenset fokus på tap av materiale i gjenvinningsprosessene og om produktene som produseres substituerer annen råvare.

Hvordan utforme relevante krav i anbudskonkurranser. Mange materialer skal leveres til en produsentansvarsordning hvor det ikke er alternative løsninger

Dokumentere verdikjeden

- hvor sendes det
- hvor effektiv er sorteringen (tap av materiale)
- hvilke produkter produseres av materiale
- bruk av fornybar energi i gjenvinningsprosessen

5. Forslag til standard kriterier for spesifikke kontraktsonråder

5.1. Innsamling av avfall

Det kan generelt anbefales at anbud minst evalueres etter kriterier for kvalitet, miljø og arbeidsmiljø i kontrakter for innsamling av avfall. De bør angis som ulike hovedkriterier med hver sin vektning og ikke slås sammen.

Det anbefales i tillegg at kontraktene har innbygd incitamenter til levering av kvalitet, gjerne i form av bonus når man oppnår definerte kvalitetsmål og bruk av bøter ved vesentlige problemer. Kriteriet oppdragsforståelse brukes i en del kontrakter, men det foreslås at det omformes til kvalitetskrav.

Det anbefales at man avholder møter med tilbydere for at de skal kunne fremlegge sine tilbud og at oppdragsgiver sikrer seg at man har forstått tilbudet riktig uten at det skal forhandles om elementer i tilbudet.

Kvalitet	Forklaring
<i>Bilenes fleksibilitet og tilpasning til veinett og oppgaven</i>	<i>Det er behov for å ha mindre biler som kan betjene veier som er smale. Videre er det behov for biler med spesielle krav til fremkommelighet på bratte veier, spesielt om vinteren. Bilene må også tilpasses lokale akseltrykk bestemmelser på veinettet som vil sette begrensninger på bilene som kan benyttes. Det vil også vektlegges hvordan valg av løsninger og tilpasninger kan bidra til at kvaliteten på avfallet ikke forringes (posebrekkasje, nedknusning av glass, mv.)</i>
<i>Plan for gjennomføring med blant annet antall biler, bemanning og reserveløsninger, samt håndtering av avvik, mv</i>	<p><i>Plan for gjennomføring skal angi hvordan man planlegger produksjonen i form av antall beholdere som skal tømmes per rute, mengde avfall per bil, type og antall biler og bemanning per bil ved normal situasjon. (skjema som viser dette skal fylles ut)</i></p> <p><i>Det skal redegjøres for hvordan man skal kunne håndtere oppstart av kontrakten og innkjøring i forbindelse med helgedager. Videre skal planen vise hvordan man skal sikre reservebiler ved havari eller planlagt vedlikehold, og hvordan ekstra bemanning skal disponeres ved sykdom, ferier, mv.</i></p> <p><i>Planen skal også beskrive hvordan man skal planlegge med mulig bruk av overtid og hvordan arbeidsmiljøloven skal oppfylles. Planen skal videre angi plan for rekruttering for å sikre personell med gode forutsetninger for å gjøre en</i></p>

	<p><i>tilfredsstillende jobb og bruke avvikssystemer, mv.</i></p> <p><i>Leverandør har ansvar for å dimensjonere tjenesten riktig og må ved ev. undervurdering av arbeidsomfanget selv sørge for at tilstrekkelig kapasitet.</i></p> <p><i>Det er viktig at plan for gjennomføring klart beskriver hvordan man skal kunne løse ulike utfordringer og at man ved behov vil iverksette tiltak for å redusere ev. problemer med å oppfylle kontrakten. Prosedyrer for å rette opp avvik og tilhørende responstider i kvalitetsplan skal beskrives.</i></p>
<i>Opplevd kvalitet fra tidligere oppdrag (kan ev. kuttes ut)</i>	<p><i>Oppdragsgiver vil innhente referanser som grunnlag for å vurdere forventet kvalitet på tjenesten. Referanser kan innhentes ut fra angitt liste over oppdrag utført de siste 3 år og skal dokumenteres basert på vedlagte skjema. Det vil legges vekt på pålitelighet i utførelse av oppdraget.</i></p> <p><i>Oppdragsgiver kan også bruke dokumenterte egenreferanser, spesielt når det er av negativ art.</i></p>
Miljø	
<i>Euro-klasse</i>	<i>Det er fastsatt minstekrav til Euro-klasse for ulike kjøretøy i kravspesifikasjonen. For den andelen kjøretøy hvor det ikke er satt krav til høyeste Euro-klasse så vil leverandør i evalueringen premieres for valg av Euro-klasse over minstekravet.</i>
<i>Utslipp klimagasser og bruk av biogass og el-biler</i>	<p><i>Basert på angitte minstekrav så vil valg av kjøretøy som har mer miljøvennlig drivstoff utover minstekravene tillegges vekt. Kjøretøy basert på el-drift på drivverk og aggregat vil gi mest poeng. Kjøretøy på biogass gir også høy poengsum, mens bruk av HVO og annet biodrivstoff basert på delvis fornybare kilder gir forholdsvis lavere poeng.</i></p> <p><i>Leverandører som kan dokumentere effektive tiltak for å redusere drivstofforbruk og som vil iverksette det for den aktuelle for kontrakten, så vil det tillegges vekt. Det gjelder også ruteplanlegging for i redusere transporten.</i></p>
<i>Støy (når det vurderes som viktig)</i>	<i>Tiltak for å redusere støybelastning fra renovasjonen skal beskrives og gir poeng ut fra en vurdering av mulig effekt. Normalt vil det være krav til tidspunkt for oppstart, men tiltak utover oppstart er mulig.</i>
<i>Andre miljøtiltak</i>	<i>Andre miljøtiltak utover det som fremgår i øvrige punkter kan beskrives og vil vektlegges basert på beste skjønn. Kan også omfatte tiltak for å oppnå høyere grad av</i>

	<i>materialgjenvinning og riktig kvalitet på kildesortert avfall.</i>
Arbeidsmiljø	
<i>HMS og sosiale tiltak utover lovfestede krav</i>	<i>Dokumenterte tiltak tatt inn i styringssystem som er forebyggende for arbeidsmiljøskader og som ev. har gitt dokumenterte effekter på sykefravær og trivsel. Kan omfatte innstigning i bil, sikkerhetstiltak, rutiner for forebygger helseskader, også fra innånding av bioareosoler, støy, arbeidssirkulering, sosiale goder til ansatte. Det kan også omfatte gratis språkkurs, hjelp til å skaffe bolig, mv</i>
Samfunnsansvar	
<i>Tiltak for å ha kontroll med arbeidsforhold og etiske retningslinjer</i>	<i>Dokumenterte rutiner for sikre at alle ansatte i eget firma og underleverandører har lovlige arbeidsavtaler og at aktuelle etiske retningslinjer følges i praksis. Det gjelder også systemer for å avdekke ev. korrupsjon eller misbruk av sin posisjon til egen vinning.</i>

5.2. Transport og behandling av restavfall

Det kan generelt anbefales at anbud for transport og behandling av restavfall minst evalueres etter kriterier for miljø og ev. også for kvalitet. De bør angis som ulike hovedkriterier med hver sin vektning og ikke slås sammen. Dersom man kun anvender kriterium for miljø kan det ligge til rette for at miljøaspektene verdsettes og at man slår sammen pris og miljø til et kriterium for samfunnsøkonomiske kostnader.

Utforming av kriterium kvalitet	Forklaring
<i>Høy driftssikkerhet og regularitet</i>	<i>Gi en redegjørelse for hvordan man ved gjennomføring av kontrakten kan sikre regulær henting fra omlastestasjon gjennom hele året, og med spesiell fokus på høytider.</i> <i>Angi også hvordan man vil involvere flere transportører og kunne levere til reserve forbrenningsanlegg eller lagring ved revisjonsstans eller uventede stopp i mottak.</i>
<i>Sikker transport</i>	<i>Det skal kunne være systemer for at kjøretøy som benyttes til oppdraget skal følge hvilebestemmelser, uten ruspåvirkede sjåfører og at bilene er skodd med dekk og annet for norske forhold.</i>
Kriterium for miljø	Forklaring
<i>Grad av energiutnyttelse og type utnyttelse av energien</i>	<i>Andel av produsert energi som er solgt som et gjennomsnitt over det siste året skal dokumenteres med et fradrag for innkjøp av energi til drift av forbrenningsanlegget i prosent av produsert energi.</i> <i>Det skal oppgis mengde energi som selges av hver type og det gis poeng basert på følgende rangering:</i> <i>1. brensel til sementovner (erstatte kull)</i> <i>2. energi levert som prosessdamp (erstatte olje)</i> <i>3. energi levert som termisk varme (erstatte 75 % olje)</i> <i>4. energi levert som strøm (erstatte 50 % olje)</i> <i>Oppdragsgiver kan regne om energiutnyttelse til sparte klimagassutslipp ved å benytte informasjon om hva energien erstatte angitt i parentes over.</i>
<i>Samlet miljøbelastning for transport av avfall til forbrenning</i>	<i>Det vil foretas en samlet vurdering av miljøbelastningen per tonn avfall ut fra følgende informasjon:</i> <ul style="list-style-type: none">● <i>Transportavstand en vei</i>● <i>Garantert Euro-klasse på biler som inngår i transportsystemet</i>● <i>Type drivstoff som vil benyttes, ev. en fordeling på ulike typer</i>

	<p><i>Miljøbelastningen vil omfatte i tillegg til utslipp av klimagasser også NOx, partikler og støybelastning. Rangering av de ulike typer drivstoff følger veileder fra Avfall Norge</i></p> <p><i>Dersom avfallet leveres til forskjellige anlegg skal det angis en prosentvis fordeling og alle data angis for de ulike anlegg.</i></p>
--	---

5.3. Transport og behandling av matavfall

Det kan generelt anbefales at anbud for transport og behandling av matavfall minst evalueres etter kriterier for miljø og ressursutnyttelse og ev. også for kvalitet. De bør angis som ulike hovedkriterier med hver sin vektning og ikke slås sammen. Dersom man kun anvender kriterium for miljø kan det ligge til rette for at miljøaspektene verdsettes og at man slår sammen pris og miljø til et kriterium for samfunnsøkonomiske kostnader.

Utforming av kriterium kvalitet	Forklaring
<i>Høy driftssikkerhet og regularitet</i>	<p><i>Gi en redegjørelse for hvordan man ved gjennomføring av kontrakten kan sikre regulær henting fra omlastestasjon gjennom hele året, og med spesiell fokus på høytider.</i></p> <p><i>Angi også hvordan man vil involvere flere transportører og kunne levere til reserve forbrenningsanlegg eller lagring ved revisjonsstans eller uventede stopp i mottak.</i></p>
<i>Sikker transport</i>	<i>Det skal kunne være systemer for at kjøretøy som benyttes til oppdraget skal følge hvilebestemmelser, uten ruspåvirkede sjåfører og at bilene er skodd med dekk og annet for norske forhold.</i>
Kriterium for miljø	Forklaring
<i>Produksjon av biogass og utnyttelse av denne (gjelder kun for anbud hvor man krever biogass løsning)</i>	<p><i>Det skal gis en samlet redegjørelse for systemet for biogassproduksjon med angivelse av</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Tap av organisk materiale i forbehandling</i> ● <i>Biogassproduksjon per tonn matavfall inn i reaktor</i> ● <i>Internt energiforbruk</i> ● <i>Oppgradering og type anvendelse av biogass</i> ● <i>Dokumentasjon for å unngå utslipp av metan ved lagring og oppgradering</i> <p><i>Ut fra dette foretas en beregning av</i></p>
<i>Produksjon av gjødsel og anvendelse av produkter</i>	<p><i>Det skal gis en samlet redegjørelse for systemet for biogjødsel med angivelse av</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Gjødselproduksjon, fast/flytende (TS)</i> ● <i>Disponering av gjødsel og metode for lagring og</i>

	<p>spredning gjødsel for å unngå utslipp av klimagasser (metan, lystgass)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anvendelse av gjødsel (landbruk og andre bruksområder)
<p><i>Samlet miljøbelastning for transport av avfall til biologisk behandling</i></p>	<p><i>Det vil foretas en samlet vurdering av miljøbelastningen per tonn avfall ut fra følgende informasjon:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Transportavstand en vei</i> • <i>Garantert Euro-klasse på biler som inngår i transportsystemet</i> • <i>Type drivstoff som vil benyttes, ev. en fordeling på ulike typer</i> <p><i>Miljøbelastningen vil omfatte i tillegg til utslipp av klimagasser også NOx, partikler og støybelastning. Rangering av de ulike typer drivstoff følger veileder fra Avfall Norge</i></p> <p><i>Dersom avfallet leveres til forskjellige anlegg skal det angis en prosentvis fordeling og alle data angis for de ulike anlegg.</i></p>

6. Eksempler på anskaffelser

6.1. Oversikt over eksempler

Det ble sendt ut en invitasjon om å sende inn eksempler som kunne være grunnlag for vurderinger. Påfølgende tabeller angir de eksempler som ble innhentet.

Totalt er 9 eksempler valgt ut for en mer inngående vurdering. De er presentert mer utfyllende i påfølgende kapitler 7.2-7.10.

Innsamlingskontrakter

Oppdragsgiver	frist	Pris	Miljø	Forståelse	Kvalitet
Avfall Sør	pågår	60 %	15 %		25 %
Asker kommune	1.09.2016	50 %	25 %		25 %
RfD	29.04.2016	60 %	20 %	20 %	
VESAR	27.08.2014	100 %			
Göteborg stad	16.02.2016	83 %	13 %		5 %
HIM	01.04.2016	60 %	15 %		25 %
Innherred renovasjon	04.01.2016	65 %	25 %	10 %	
Oslo REN	05.05.2016	75 %	10 %	15 %	
Reno Syd	01.12.2014	45-55%	15-25%	25-35%	
Greve renovation A/S og Solrød kommune	01.10.2014				

I tillegg har vi sett på Sarpsborg kommune sitt tilbud som både omhandler innsamling og behandling i en felles kontrakt og Avfall Sør som har en pågående konkurranse for innsamling.

Transport og behandling av avfall

Oppdragsgiver	Type avfall	Tilbudsfrist	Pris	Miljø	Kvalitet
RiG	farlig avfall	16.03.2015	80 %	20 %	
Sirkula	gipsavfall	18.04.2016	45 %	30 %	25 %
RfD	matavfall	30.09.2015	60 %	40 %	
Asker kommune	matavfall	26.06.2015	40 %	40 %	20 %
RiG	restavfall	13.06.2016	50 %	50 %	
RoAF	restavfall	15.04.2016	100 %		
Reno-Vest IKS	restavfall	30.11.2014	60 %	20 %	20 %
HIM	flere typer		65 %	15 %	20 %

Sirkula	Trevirke/flis	30.10.2016	50 %	25 %	25 %
---------	---------------	------------	------	------	------

Renovasjonsutstyr

oppdragsgiver	tilbudsfrist	Pris	Miljø	Kvalitet	Annet
GLT avfall	02.09.2016	40 %		40 %	20 %
Halden kommune	11.07.2016	40 %		25 %	35 %
Kongsberg kommune	22.05.2014	70 %		30 %	
MNA	07.04.2015	45 %	15 %	15 %	25 %
REN	21.01.2006	55 %	15 %	30 %	
Reno-Vest	2015	70 %	10 %	20 %	
TRV	26.07.2016	30 %		35 %	35 %
TRV	26.07.2016	20 %		30 %	50 %
VESAR	01.12.2014	60 %	20 %		20 %

I tillegg ble anbud for Årim vedrørende innkjøp av beholdere og sekker vurdert.

Poser og sekker

Oppdragsgiver	Tilbudsfrist	Pris	Miljø	Kvalitet	Annet
Asker kommune	01.05.2016	55 %	23 %	23 %	
Halden kommune	20.06.2016	50 %		50 %	
ØRAS	09.05.2016	60 %		20 %	20 %
BIR	26.04.2013	60 %			40 %
Envina IKS	22.02.2016	70 %		30 %	
Steinkjer kommune	07.09.2015	40 %			60 %
Universitetssykehuset Nord-Norge	05.02.2015	40 %		40 %	20 %
Ålesund kommune	22.12.2014	60 %		20 %	20 %

Andre kontrakter

Oppdragsgiver	Kontrakt	tilbudsfrist	pris	miljø	annet
RenoDjurs	Avsetning av tekstiler	01.08.2015			
RenoDjurs	Behandling av hageavfall	01.08.2015			

Greve renovation A/S og Solrød kommune	Drift av gjenvinningsstasjon	01.10.2014			
RfD	Drift av gjenvinningsstasjon	17.07.2015	70 %	15 %	15 %
RfD	Behandling hageavfall				

6.2. Drammensregionen - Innsamling

Oppdragsgiver	Renovasjonselskapet for Drammensregionen IKS
Anskaffelse	Innsamling og transport av husholdningsavfall
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse. Kontrakt 8+1+1 år Tilbudskonferanse ble avholdt Gjennomførte prosess med markedsdialog i forkant som avdekket behov for å utforme tildelingskriterier utover aktuelle minstekrav til ytelsen. Man ønsket ikke kun at konkurransen skulle fokusere på pris da det kan gi uønskede effekter.
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	Styret til RfD ønsket stor vektlegging av miljø og kvalitet og landet på følgende fordeling: 60 % pris 20 % miljø og samfunn 20 % oppdragsforståelse Det ble stilt krav om bruk av biogass til de aller fleste kjøretøyene Det ble stilt krav om at ansatte hos tidligere renovatør skal fortrinnsrett ved ansettelser.
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	Pris ble evaluert ved at laveste pris får 100 poeng, mens de øvrige for 2 poeng i trekk per mill NOK man er dyrere. Det betyr om man er 10 mill dyrere så får man 80 poeng. Modellen var testen nøye ut i forkant basert på estimert kontraktssum på 50 mill per år. Miljø var delt inn i 4 ulike punkter, uten at innbyrdes vektning var angitt i forkant (vektning som ble bruk angitt i parentes): - redusert forbruk av fossilt drivstoff (40 %) - støyreduserende tiltak utover minstekrav (30 %) - HMS og sosiale tiltak utover lovfestede krav (15 %) - Andre klima/miljøtiltak som ikke er satt som krav (15 %) Oppdragsforståelse ble delt inn i følgende 5 punkter: - fleksibilitet i utstyrsparken (30 %) - organisering og bemanning, kapasitet (25 %) - gjennomføring sommertømming uten underleverandør (10 %) - KS-systemer som gir bedre service, stabilitet og bedre sortering (15 %) - andre tiltak som gir god kvalitet og økt brukertilfredshet (20 %) I modellen, som var klar før innlevering, valgte man å variere hvor mye hvert underkriterium ble vektet (angitt i prosent over). Videre valgt man å bruke stort sett hele skalaen når man ga poeng, men uten nødvendigvis å gi maks poeng til den beste. Det var 3 personer som

	satt poeng individuelt før man diskuterte seg frem til en enighet.
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Det ble ved evalueringen kun vektlagt forhold som er etterprøvbare og kan dokumenteres i kontraktsfasen, ikke løse utsagn som ikke kan dokumenteres/kontrolleres.
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	Ja de har hatt betydning i forhold til å få både kjøretøy med El-aggregat og mer biler på biogass utover minstekravene. Videre skal støyreducerende rutiner iverksettes for å unngå morgenstøy i boligområder i sentrumsgater. Videre slipper man underleverandører for sommertømming som erfaringsvis har gitt problemer med regulariteten.
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging/ rapportering	Ikke fått erfaringer fra drift enda. Detaljer i hvordan rapportering skal skje er ikke presentert, men vil utvikles gjennom QM+ systemet for kontraktsforvaltning. Vil legge opp til en periodisk evaluering av kontrakten Kan til en hver tid etterspørre informasjon for å kontrollere at det man har lovet i tilknytning til tildelingskriteriene blir fulgt opp.
Juridisk vurdering av tildelingskriterier og modell evaluering	Det ble foretatt en vurdering av mulighet for virksomhetsoverdragelse, men hvor man landet på en løsning med å gi ansatte i i firma med løpende kontrakt fortrinnsrett ved ansettelser til det firma som vinner kontrakten. Man droppet også å bruke referanser som kriterium, men tok det som kvalifikasjonskrav etter en juridisk vurdering.
Sluttvurdering	Kontrakten har lagt opp til omfattede bruk av ikke-økonomiske kriterier og har lyktes med å få til en gjennomarbeidet modell for evaluering som differensierer mellom tilbudene på en god måte. Det synes å være gjort et grundig arbeid med selve evalueringen. Bruke av slike kriterier har medført av leverandørene strekker seg utover minstekravene og gir bedre løsninger som er i tråd med Oppdragsgivers ønsker.

6.3. Sarpsborg - Renovasjonstjenester

Oppdragsgiver	Sarpsborg kommune
Anskaffelse	Leveranse av renovasjonstjenester (innsamling og behandling)
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse. Tilbudskonferansen gjennomført som en del av prosessen
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	40 % pris, 60 % kvalitet Kvalitet splittet i flere underpunkt, herunder halvparten på miljø. <ul style="list-style-type: none"> • Gjennomføringsplan • Antall Kjøretøy • Veinett/tilpasning • Opplevd kvalitet • Transport (minstekrav om euro-6 til innsamling og euro 5 til videre transport) • Gjenvinning av avfallet (minstekrav om 78 % energigjenvinning) <p>Ikke fått detaljert oversikt over hvordan de ulike underkriterier ble vektet.</p>
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Fikk stort sett god dokumentasjon, men kunne vært noe tydeligere. Har forsøkt å finne en balanse i nødvendig ressursbruk i tilbudsfasen. Vurderte å kreve en livsløpsvurdering også. Har bedt om omfattende rapporteringskrav for å kunne få et grunnlag for vurdere om man leverer i henhold til kontrakt. Det kan bli utfordringer knyttet til å kontrollere.
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	Modellen bygger på å gi poeng fra 0-10 for hvert delkriterium som er vektet. Beste poengsum gir 10. Det gjelder for pris hvor man beskriver en lineær modell for man reduksjon i poeng tilsvarende prosentandel høyere pris delt på 10. For de øvrige kriterier er det skjønnsmessig gitt poeng ut fra besvarelsen som er gitt.
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	Det viste seg at pris ble avgjørende, men det fremgår klart at de fleste leverandørene hadde kommet opp med forslag til løsninger som i stor grad imøtekommer krav til kvalitet og miljø. Det er lagt til grunn flere biler enn dagens renovasjonsordning og det er foreslått biler med drift på el og biogass uten at det var gitt klare føringer utover miljøvennlig kjøretøy.

<p>Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging</p>	<p>Oppdragsgiver er fornøyd med gjennomføring av konkurransen og oppnådd et lovende resultat. Man har fått tilstrekkelig konkurranse selv om man har laget en stor pakke. Ikke-økonomiske tildelingskriterier har gitt fokus på kvalitet og miljø og medført at leverandør har kommet opp med nye løsninger med stor grad av lokal forankring. De totale kostnader øker noe. Tilbakemeldinger fra leverandører er stort sett positive på opplegget.</p>
<p>Juridisk vurdering av tildelingskriterier og modell evaluering</p>	<p>Det ble ingen klagesaker, selv om alle ba om innsyn.</p>
<p>Sluttvurdering</p>	<p>Det er en meget interessant anskaffelse da den omfatter mange elementer og er basert på funksjonskrav som gir mulighet for å tenke en del nytt. Ikke-økonomiske krav er i stor grad vektlagt og bidratt til at flere har kommet med forslag til gode løsninger. Det er uklart hvordan innsamling og behandlingstilbud er vektet i forhold til hverandre.</p> <p>Det kan virke som evalueringen er lite forutsigbar og man har ikke angitt hvordan ulike ting vektet i detalj. Det kan virke som leverandøren som har foreslått el-biler og biogass-biler har fått relativt liten uttelling for det. Kunne kanskje levert alternativ med og uten de miljøvennlige bilene for å se hva som ble best. Totale poeng for kvalitet varierer mellom 9,4-9,8 poeng. Det synes som det kunne være grunnlag for å differensiere mer og at de tilbud som kun oppfyller minstekrav (selv om de er strenge) skulle hatt vesentlig lavere poeng.</p> <p>Denne type konkurranser kan være egnet i områder hvor det er flere aktører med avfallsanlegg i området, slik at man får en god konkurranse. Andre steder kan en lokal aktør få urimelig konkurransefordel.</p>

6.4. Göteborg - Innsamling

Oppdragsgiver	Kretslopp och Vatten, Göteborg Stad
Anskaffelse	Avfallshämtning i del av Göteborg, Nordøst
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse. 5+1+1 års kontrakt
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	Fastsatte tildelingskriteriene ut fra å understreke hva som er viktig, spesielt dette med kjøretøy i miljøsoner i byen. Har strenge minstekrav til bruk av fornybart drivstoff som gir 70 % reduksjon i CO2 utslipp. Prosentatsatsene basert på hva som følte riktig: 85 % pris 10 % er miljø og teknikk 2,5 % er arbeidsmiljø 2,5 % er referanser
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	Det er laget en modell for evaluering hvor de ikke-økonomiske kriteriene regnes om til en besparelse som kun trekkes fra i selve evalueringen. Det betyr at man kunne oppnå en 10 % reduksjon i sin egen pris ved maks poeng for miljø og teknikk. Til slutt summerer prisen i SEK og trekker fra alle besparelser regnet ut fra poengene man får. Poengskalaen varierte fra 1-4, 1-3 og 0-2 for de ulike delkriteriene. I praksis viste det seg at det var nesten ingen ting som skilte de ulike tilbydere på poenggivning. Det kan ha vært vanskelig å skille de fra hverandre ut fra foreliggende dokumentasjon. Det var kun på arbeidsmiljø. Modellen ga samme prosentvise besparelser i forhold til anbudssum ved like poeng, noe som betyr at anbydere med høyere pris også får større besparelsen i kroner.
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Har i stor grad basert på seg på bekreftelser om at man skal gjennomføre de ulike tiltakene. Det ble gitt bekreftelser for leveranser av HVO fra underleverandør i hele kontraktperioden uten innhold av palmeolje. Referanseskjema sendte kommunen ut og fikk de signert tilbake.
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	Har medvirket til forbedringer og forandringer. Man har fått EL-kjøretøy og vann hydraulikk system påbygg. Det er mulighet for å gjennomføre utviklingsprosjekter i kontraktperioden, men det vil være basert på forhandlinger. Kontrakten inneholder et bonus- og bøtesystem knyttet til kundeklager. Bonus for hver måned med mindre enn 0,2 promille klager
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging/	Kontrakten skal inneholde gode sanksjonsmuligheter dersom man ikke følger opp det man har lovet. Det er ulike grupper av avvik som gir grunnlag for dagsbøter.

rapportering	Det er etablert et system for rapportering hver måned, spesielt for transport og klima.
Juridisk vurdering av tildelingskriterier og modell evaluering	Innstilling til kontrakt er klaget inn og i første instans har påklager fått medhold. Det er knyttet til krav om 3 års erfaring. Det var noe uklart hvordan det skulle beregnes og firma innstilt til kontrakt lå i grenseland. (Nyoppstartet firma i Sverige med morselskap med omfattende erfaring)
Sluttvurdering	<p>Selv med høye miljøambisjoner så vektlegges miljø moderat i tildelingen og man klarer ikke å skille på de ulike løsningsforslagene i evalueringen. Minstekravene til fornybart drivstoff er strenge.</p> <p>Oppnår uansett løsningsforslag som er i tråd med målsetningene og således vurderes det som en vellykket konkurranse. Modell for verdsetting av virker litt vilkårlig.</p>

6.5. Grenland - Farlig avfall

Oppdragsgiver	Renovasjon i Grenland IKS
Anskaffelse	Transport og behandling av farlig avfall
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	<p>Det er valgt en løsning med 20 % miljø og 80 % pris. Miljø delt i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - miljømessige konsekvenser av transport - grad av materialgjenvinning av materialer <p>Minstekrav til Euroklasse Glemte å stille krav om høytemperatur behandling farlig avfall</p>
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	<p>Prismodell basert på 10 poeng til laveste pris, og hvor de øvrige får lavere poengfradrag ut fra prisdifferanse til laveste pris i prosent. Har man 11 % høyere pris gir det 8,9 poeng.</p> <p>Miljøpoeng ble i praksis fordelt likt mellom de to miljøforholdene (ikke oppgitt i grunnlaget) Transport beregnes ut fra euroklasse til kjøretøyparken på den ene side og angitt drivstofforbruk til kjøretøyene regnet per kilometer. Drivstofftype skulle spesifiseres og Euro-klasse. Fremstår i konkurransegrunnlaget noe uklart hvordan de ulike elementene skulle evalueres og vektet. Avstand ble ikke trukket inn i beregningen.</p> <p>Materialgjenvinning skulle angis for hver avfallskode. Det skulle svares på enten material (3) energi (2) eller deponi (1). Det ble gitt poeng som tilsvarte denne rangeringen. Det er noe overraskende bruk av skala ved at både minimumsløsningene også gir grunnlag for poeng og at det i praksis blir lav forskjell mellom materialgjenvinning og energiutnyttelse. Videre ble det ikke definert mulighet for delvis materialgjenvinning av en avfallstype.</p>
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	<p>Anbudsskjema legger videre føringer for angivelse av dokumentasjon for evalueringen og gir også delvis informasjon om hvordan evaluering skal skje.</p> <p>Mesteparten er basert på egenerklæring. Ikke erklæringer fra nedstrømsløsninger vedrørende behandlingsform.</p> <p>Drivstofforbruk skal baseres på erklæringer fra leverandøren, men er ikke knyttet til nyttelast til bilene. Videre skal man anslå fordeling av transportarbeidet på ulike kjøretøy, noe som vil være krevende å følge opp</p>
Ikke-økonomiske	Hadde ikke betydning for valget. Vet ikke hvor stor effekt det hadde for

kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	leveransen, men det forventes at markedet tar inn over seg at man etterspør løsninger for materialgjenvinning.
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging	Innser at det blir en krevende kontrakt å følge opp med å dokumentere materialgjenvinning og forbruk av drivstoff, type drivstoff, Euro-klasse, mv.
Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering	Ingen spesiell vurdering for dette anbudet.
Sluttvurdering	Miljøkriteriene som var 20 % fremstår som litt upresise og uklar vektning. Eksempelvis så har man ikke vektet ut fra mengde avfall som blir materialgjenvunnet, men likestilt en avfallstype med liten mengde med en som har stor mengde

6.6. Sirkula - Avsetning trevirke

Oppdragsgiver	Sirkula IKS
Anskaffelse	Avsetning av RT flis / Blandet trevirke (Sak 16/704)
Type anskaffelse og prosess	Tjenestekontrakt / Åpent anbud
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	Pris 50 % Kvalitet 25 % Miljø 25 %
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	<p>Det er benyttet en poengskala fra 1 – 6, hvor poeng 6 er best. Den gjelder for alle kriterier</p> <p>Prismodell bygger på at laveste pris deles på den faktiske pris og multipliseres med 6</p> <p>Kvalitet er delt inn i 4 underkriterier som samsvarer med spesifikasjon 2.1 Vektet likt</p> <ul style="list-style-type: none"> - plan for gjennomføring - kompetanse, erfaring - responstid - eksempel på månedsrapport <p>Miljø er evaluert etter 4 underkriterier etter spesifikasjon 2.2. Vektet likt</p> <ul style="list-style-type: none"> - type bil, nyttelast, returlast, euro-klasse - transportavstand og energigjenvinningsgrad - bedriftens miljøstyringsverktøy - ytterligere elementer som medvirker til reduksjon av miljøulempene <p>De to første delkriterier er matematisk beregnet ut fra utfyllt anbudsskjema</p> <p>De to neste er angitt med poeng fra 4,2-6 poeng</p>
Andre relevante krav til tjenestene	Lite som er knyttet til tildelingskriteriene. Det bemerkes at kravspesifikasjonen med krav til leveranse egentlig omfatter krav til hva tilbudet skal inneholde
Erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging	<p>Det var åpent for å gi alternative tilbud. Dette kunne være prising av valgt flis-kvalitet/ dimensjon, og / eller prising av løsning for mottak av ukvernet trevirke.</p> <p>Det ble opplyst i konkurransegrunnlaget hvilke elementer som ville hensyntas i beregning av totalkostnad dersom tilbyder ønsket levere alternativt tilbud. Det ble ikke angitt hvilken kostnad som ville legges inn for kverning, rigging, opplasting.</p> <p>Det var alternativt tilbud (dvs tilbud på ukvernet trevirke) som vant.</p>

<p>Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering</p>	<p>Det ble valgt en modell for vurdering av «det økonomisk mest fordelaktige tilbud».</p> <p>I kvalifikasjonskravene ble det fremsatt krav som primært gikk på dokumentasjon av sertifikater og tillatelser.</p> <p>I tildelingskriteriene ble det vektlagt elementer som er godt egnet til å skille tilbyderne fra hverandre.</p>
<p>Sluttvurdering</p>	<p>Sirkula har hatt noen anskaffelser den siste tiden hvor det er åpnet opp for alternative tilbud. Det kan være noe mer tidkrevende i evalueringsprosessen, men gode løsningsforslag fra leverandører viser at dette kan godt anvendt tid.</p> <p>Det kan virke som vektleggingen av transportavstand og grad av energiutnyttelse ikke ble vektlagt så mye som ønskelig blant miljøforholdene, da disse ble slått sammen. Videre så er ikke modellen for poenggivning helt entydig og bruker ulike deler av skalaen.</p>

6.7. Renosyd I/S Innsamling

Oppdragsgiver	Renosyd I/S
Anskaffelse	Indsamling og transport af restaffald og emballage.
Type anskaffelse og proces	Tjenesteydelse – Udbud gennemført efter reglerne i Tjenesteydelsesdirektivet.
Utforming av tildelingskriterier og evt. sammenheng med minstekrav	<p>Dokumentation for diverse parametre i relation til (samt diverse minimumskrav):</p> <ul style="list-style-type: none"> • De økonomiske aktørers personlige forhold • Økonomisk og finansiel kapacitet forhold (omsætning mindst 10 mio. DKK/år i 3 år, egenkapital mindst 3 mio. DKK, soliditetsgrad mindst 15 % - nystartede virksomheder anden dokumentation) • Teknisk kapacitet (mindst 3 referencer med sammenlignelige opgaver indenfor de sidste 3 år) • <p>Har valgt at stille høje miljøkrav til indsamlingsbilerne fordi Renosyd ønsker at være på forkant. Også stillet krav om arbejdsmiljømæssige forhold ift. Indsamlingsbilerne for at sikre det bedste arbejdsmiljø for skraldemændene.</p> <p>Har lagt op til at entreprenør kan vælge at indgå i servicepartnerskab for at parterne i fællesskab kan udvikle indsamlingsordningerne videre (være innovative i kontraktperioden)</p> <p>Servicepartnerskaber er en samarbejdsmodel mellem en kommune og en privat driftsrepræsentant om driftsydelser, der åbner for større fleksibilitet og samarbejde, end det kendes fra klassiske udbud. Samarbejdet baseres på en målfokuseret kontrakt med incitamentstrukturer, der understøtter løbende udvikling og effektivisering.</p>
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	<p>Økonomi: 45-55 % (procenten afhænger af om entreprenøren ønsker at indgå i et servicepartnerskab.</p> <p>Organisering og udførelse af arbejdet, kvalitetsstyring: 25-35 % - baseret på entreprenørens oplysninger om en række specificerede forhold.</p> <p>Miljø og arbejdsmiljø: 15-25 %- baseret på entreprenørens oplysninger om en række specificerede forhold, herunder miljøledelse og medarbejdernes udstyr.</p>
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen?	Der er indgået en servicepartneraftale - men svært at vurdere betydningen af de ikke-økonomiske kriterier, da de ikke-økonomiske kriterier også har afledte økonomiske konsekvenser.

Utvikling over tid?	
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging	Entreprenør har ikke kunnet leve op til intentionerne, hvad angår servicepartnerskabet – og Renosyd har derfor ikke fået det ud af det, som udbuddet lagde op til
Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering	-
Sluttvurdering	Den daglige drift fungerer (affaldet bliver indsamlet), men Renosyd har ikke helt fået det ønskede hvad angår servicepartnerskab.

6.8.

Trondheim - Innkjøp av oppsamlingsmateriell

Oppdragsgiver	Trondheim Renholdsverk AS												
Anskaffelse	Levering av oppsamlingsmateriell for avfall												
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse												
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	<p>Det var to sett med kriterier for anskaffelsen.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Plastbeholdere og containere</th> <th>Nedgravde containere</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>35 % Kvalitet</td> <td>30 % Kvalitet</td> </tr> <tr> <td>20 % Design, estetikk og funksjonalitet</td> <td>15 % Sikkerhet</td> </tr> <tr> <td>30 % Pris</td> <td>25 % Design, estetikk og funksjonalitet</td> </tr> <tr> <td>15 % Leveringstid</td> <td>20 % Pris</td> </tr> <tr> <td></td> <td>10 % Leveringstid</td> </tr> </tbody> </table> <p>Det er i liten grad definert minstekrav. Krav om sikkerhetsplattform for nedgravde. Kvalitet er viktig og det er store forskjeller i markedet ut fra erfaring. Viktig at pris ikke sette høyt.</p>	Plastbeholdere og containere	Nedgravde containere	35 % Kvalitet	30 % Kvalitet	20 % Design, estetikk og funksjonalitet	15 % Sikkerhet	30 % Pris	25 % Design, estetikk og funksjonalitet	15 % Leveringstid	20 % Pris		10 % Leveringstid
Plastbeholdere og containere	Nedgravde containere												
35 % Kvalitet	30 % Kvalitet												
20 % Design, estetikk og funksjonalitet	15 % Sikkerhet												
30 % Pris	25 % Design, estetikk og funksjonalitet												
15 % Leveringstid	20 % Pris												
	10 % Leveringstid												
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	<p>Modell for evaluering ikke beskrevet i konkurransen. Gjort klar før anbudsåpning. Testing har vært viktig for å vurdere kvalitet. Store variasjoner i garantitid ble vektlagt. Vareprøver også grunnlag for vurdering av design, estetikk og funksjonalitet.</p> <p>Sikkerhet for nedgravde ble vurdert ved befarings til utstyr som er i bruk i praksis hos andre kunder.</p> <p>Leveringstid var ikke så viktig kriterium, men ble allikevel tatt med.</p> <p>Konkurransen hadde ikke miljøkriterier, uten at det var en god grunn for det. Ser at man kunne stilt krav om returordning for brukte beholdere.</p>												
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Mye standard dokumentasjon for denne type leveranse. Har ikke ønsket å beskrive for mye. Ville også få innovasjon.												
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	<p>Ja i høyeste grad. Fått produkter man er fornøyd med kvalitetsmessig. Har vært redd for å få produkter man ikke ønsket.</p> <p>Har lagt inn at forbedringsprodukter skal kunne leveres til sammen pris og at ved forbedringer som gir endringer i pris så skal det også være regulert.</p>												
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen	Vurderer at man burde stilt mer spesifikke krav til kvalitet. Fikk inn en type beholder som ble vurdert som dårlig og fikk lave score. Burde ikke vært												

og oppfølging	vurdert som mulig leveranse.
Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering	Nei Kontrakten inneholder sanksjonsmuligheter ved forsinket leveranse og hevingsklausuler.
Sluttvurdering	Oppdragsgiver er fornøyd med resultat av konkurransen og de produkter som leveres. Vil følges opp og det skal tas stikkprøver i kontraktsperioden. Det ville vært en fordel om hvordan evalueringen skulle gjennomføres var beskrevet med tydelig i konkurransegrunnlaget.

6.9. Asker– Innkjøp av poser og sekker

Oppdragsgiver	Asker kommune
Anskaffelse	Poser til oppsamling av matavfall
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	Tildelingskriteriene var: 55 % kontraktspris 45 % kvalitet og miljø Minstekrav til posene er minst 80 % fornybar PE og resten resirkulert som er et strengt minstekrav. Stilt også krav til medlemskap i produsentansvarsordning. Leveringstid 40 dager også minstekrav.
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	Detaljert modell ble utformet når man fikk inn anbudene. Kvalitet ble vurdert ut fra enkle tester med vareprøver som ble mottatt, herunder farge og trykk. Videre ble angitt holdbarhet, sertifiseringer, mv angitt Poser med mindre tykkelse fikk tilleggs poeng pga. mindre materialbruk. Ingen hadde kortere leveringstid enn minstekravet og fikk dermed kun 1 av 10 poeng for dette kriterium.
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Ble stilt krav om sertifiseringsbevis fra underleverandører og egenerklæringer, blant annet til sosiale kontraktsvilkår og barnearbeid. Dokumentasjon på bruk av resirkulert materiale ikke presisert eller mottatt.
Ikke-økonomiske kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?	Hadde ingen betydning da pris ble helt avgjørende. Liten forskjell mellom leverandørene på kvalitet og miljø.
Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging	Opplever at leveringstid er vanskelig pga. begrensninger i markedet for fornybar plast. Få leverandører som kan levere spesifisert produkt og med meget stor prisforskjell.
Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering	Nei
Sluttvurdering	Oppdragsgiver er fornøyd med resultatet og at leverandørmarkedet strekker seg på kvalitet og miljøkrav. Gjorde mye forarbeid med markedsundersøkelser. Man oppnådde en konkurranse med 2 anbud, selv med tøffe krav til leveransen med bruk av fornybar og resirkulert plast. Fordel om krav til kvalitet og miljø var beskrevet bedre i konkurransegrunnlaget. Blant annet

	var materialvekt per pose vektlagt vesentlig under miljø (ressursbruk) uten at det var oppgitt.
--	---

6.10. Oslo kommune – Innsamling og transport

Oppdragsgiver	Oslo kommune, Renovasjonsetaten																			
Anskaffelse	Avfallsinnsamling i Oslo kommune																			
Type anskaffelse og prosess	Åpen anbudskonkurranse, 4 delentrepriser. 5. generasjon kontrakt for perioden oktober 2016- oktober 2021 (+1+1+1) Omfattende forberedelser, markedsundersøkelse med 2 tilbudskonferanser, intervjuer, befaringer før konkurransen.																			
Utforming av tildelingskriterier og ev. sammenheng med minstekrav	Tildelingskriteriene fremgår under. Hadde krav om bruk av biogass som drivstoff og Euro 6 – derfor lav vekt på miljø ved tildeling. <table border="1" data-bbox="531 976 1394 1509"> <tr> <td>Pris</td> <td>75%</td> <td></td> </tr> <tr> <td rowspan="4">Oppdragsforståelse</td> <td rowspan="4">15 %</td> <td>Innsamlingskjøretøy for skånsom innsamling (reduere brekkasje poser)</td> </tr> <tr> <td>Skånsom innsamling fra dypoppsamlere</td> </tr> <tr> <td>Jevn levering til anleggene</td> </tr> <tr> <td>Andre faktorer skånsom behandling</td> </tr> <tr> <td rowspan="5">Miljø</td> <td rowspan="5">10 %</td> <td>Tiltak for å redusere bruk av drivstoff</td> </tr> <tr> <td>Bruk av biler som er mer miljøvennlig enn biogass og euro 6</td> </tr> <tr> <td>Andre klima og miljøtiltak utover det som er spesifisert</td> </tr> <tr> <td>Støyreducerende tiltak</td> </tr> <tr> <td>Antall biler utover 3 med elektisk påbygg</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Antall biler med lavgulv</td> </tr> </table> <p>Oppdragsforståelse i denne konkurransen i stor grad knyttet til tiltak for å redusere brekkasje på blå og grønne poser. Det var i liten grad knyttet til kapasitet, type kjøretøy, tilpasninger til veinett.</p>	Pris	75%		Oppdragsforståelse	15 %	Innsamlingskjøretøy for skånsom innsamling (reduere brekkasje poser)	Skånsom innsamling fra dypoppsamlere	Jevn levering til anleggene	Andre faktorer skånsom behandling	Miljø	10 %	Tiltak for å redusere bruk av drivstoff	Bruk av biler som er mer miljøvennlig enn biogass og euro 6	Andre klima og miljøtiltak utover det som er spesifisert	Støyreducerende tiltak	Antall biler utover 3 med elektisk påbygg			Antall biler med lavgulv
Pris	75%																			
Oppdragsforståelse	15 %	Innsamlingskjøretøy for skånsom innsamling (reduere brekkasje poser)																		
		Skånsom innsamling fra dypoppsamlere																		
		Jevn levering til anleggene																		
		Andre faktorer skånsom behandling																		
Miljø	10 %	Tiltak for å redusere bruk av drivstoff																		
		Bruk av biler som er mer miljøvennlig enn biogass og euro 6																		
		Andre klima og miljøtiltak utover det som er spesifisert																		
		Støyreducerende tiltak																		
		Antall biler utover 3 med elektisk påbygg																		
		Antall biler med lavgulv																		
Beskrivelse og vurdering av modell for evaluering	Poengmodell med 10 poeng til beste tilbyder innenfor hvert delkriterium. Beregningsmodell for pris basert på lineær modell og skjønnsmessig vurdering av poeng for ikke-økonomiske kriterier. Underkriterier for hvert hovedkriterium er vektet forskjellig ut fra egne vurderinger. Har brukt hele skalaen for vektlegging av kriterier fra 0-10.																			
Krav til og vurdering av mottatt dokumentasjon	Har stilt krav til dokumentasjon og klart gitt poeng til de som har skrevet konkret hvordan de skal kunne gjennomføre tiltak. Utsagn som ikke er konkrete eller forpliktende gis ikke vekt.																			
Ikke-økonomiske	Samlet sett har pris vært avgjørende for valg av leverandør. Leverandør																			

<p>kriterier betydning for leveransen? Utvikling over tid?</p>	<p>med lavest pris scoret også meget høyt på de ikke-økonomiske kriteriene, spesielt på oppdragsforståelsen.</p> <p>Bruk av ikke-økonomiske kriterier har gitt viktig innovasjon for å redusere brekkasje på poser og det er utviklet en hent ny type bil for dypoppsamlere.</p> <p>Videre har det medført at det er oppnådd ytterligere forbedringer av bilparken i forhold til at 1/3 av bilene har el-aggregat for påbygg, el-hybrid bil og el-biler for driftspersonell, biler med lav innstigning, mv.</p>
<p>Andre erfaringer fra innkjøpsprosessen og oppfølging</p>	<p>Det var stor interesse for disse kontraktene med totalt 10 tilbud. Det kan ha vært oppnådd gjennom markedsundersøkelse og dialog i forkant. REN fremla en presentasjon i Avfall Norge seminar 12.11.2015 etter at kontrakt var inngått. REN ga klart inntrykk for at de var fornøyd med denne anskaffelsen, spesielt at man hadde oppnådd viktig innovasjon og at man hadde oppnådd mål om mer miljøvennlige løsninger.</p>
<p>Juridisk vurdering av bruk av tildelingskriterier og modell evaluering</p>	<p>REN har egen jurist som har fulgt anskaffelsen.</p> <p>Det var to klager til anskaffelsen som ble behandlet i retten, men ingen av disse var knyttet til tildelingskriterier. Rettslige avgjørelser dreide seg om tariffavtaler og anledning til å nekte bruk av underleverandører for innsamling</p>
<p>Sluttvurdering</p>	<p>REN har opplevd store utfordringer ved oppstart av de nye kontraktene, og har for vesentlig mer problemer enn det som var forventet. Det pågår en intern vurdering av situasjonen og det er vanskelig å konkludere med årsakene til det store omfang av avvik.</p>